

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

א) [לעיל יב, ט] וברכות לג: וז"ל, ג) סוטה כ. ע"ש [כל הענין]. ד) [סוטה ז, ט] (ה) גיטין כד. סוטה כ: (ו) ע"י שבת קלה, (ז) [כדאי"ז צ"ל ג], ע"י תוס' מנחות לד. ד"ה נאמר.

תוספות ישנים

א) ומסר"ס אומר שז"ל צורח"ס ממנו להי קא"ל קנקנתוס י"י לי וליכא למיחש לצורח"ס: ב) [א] וצ"ל לחלק בין וכתב לנתן דנמניה צע"ל שליחות אצל כמיהה לא צע"ל שליחות משום דמסתמא צ"ל קרא שכל אדם יכול לגשת אח אשתו ואפי' ידיו קטועות: ג) וז"ל מה ש"ן צ"ל הלכה לנרצח כיון שלשמו אומר קן אס אמר הלכה מה נראה שגמו יומה:

תורה אור השלם

א) וכתב את האלה האלה הבהן בספר וקחה אל פי הַמְרוֹם: [במדבר, כג]

ליקוטי רש"י

רבי עקיבא היינו ת"ק. [ד] דקמני הכשר מצוי צ"ש אומרים כו' ולא מפליג בין קצר לרחב: דרב אח"י. צמצוי שפחות מארבעה טפחים חד מינייהו אית ליה דצארבעה ומארבעה ומלמעלה פליגי אצל פחות מארבעה אין צריך כלום: וז"ל מסיימי. אית מינייהו אית ליה דרב דרב אח"י והיינו דלמך לעיל [ב] דרב אח"י גופיה תנאי היא: ז"ל רבי ישמעאל אמר דבר זה. מומחז אני צו שהוא חכם ומועיל לא אמר דבר זה: ז"ל אמרה רבי עקיבא. להאי הלכה כאותו תלמיד אלא לחדל את התלמידים שישימו לבם לתורה ויאמרו לפול מלבס לפיכך שיצחו צפניהם: נראין איתמור. נראין דברי איתו תלמיד: קנקנתום. אדרמיני"ט: אסרה ע"י. ולקמן מפרש: מחסר אות אחת. וה' אלהים אמנת אס תחסר אל"ף הרי אמת מתחייב וידבר ה' אס מוסיק אות אמת ומכחוצ וידברו נמלאת מתחייב: דבר אחד יש לי. לקמן מפרש מאי קמדהר ליה: כתב שיכול צ"מחוק. וקנקנתוס רישומו ניכר מאד: מאי קאמר ליה. רבי ישמעאל: ומאי קא מהדר ליה. רבי מאיר אומר ליה על חסר ויתר ומהדר ליה [ב] קנקנתוס יש לי: קשיא שימוש אשימוש. דקאמר לעיל קמיה רבי ישמעאל שימש תחילה והכא תני איפכא: רבי עקיבא היה חריף טובה ולא מלי ר' מאיר למיקס אלציה: וגמר גמרא. משניות שקיבל מרצתיו: והדר אתא לקמיה דרבי עקיבא. שהיה חריף לפלפל ולדקדק צמה שלמד להשיב תשובות ומשניות זו על זו ולהתקן: חוץ מפרשת סוטה. אפילו צספר תורה דקסדר אס צל למחוק לה מן התורה מוחק: שבמקדש. מגילה של כל סוטה וסוטה: אין מגילתה כשירה בו. סוטה שנכתבה מגילתה ואמרה טמאה אני ופטורה אין מגילתה כשירה לסוטה אחרת אלמא כתיבה לשמה צע"ל וה"ה נמי דאין מוחקין לה מן הסורה: ונמלך

שימוש אשימוש קשיא אסרה אסרה בשלמא שימוש אשימוש לא קשיא מעיקרא אתא לקמיה דר"ע ומדלא מצי למיקם אליביה אתא לקמיה דרבי ישמעאל וגמר גמרא והדר אתא לקמיה דר"ע וסבר סברא אלא אסרה אסרה קשיא קשיא תנאי רבי יהודה אומר ר"מ היה אומר *לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה ורבי יעקב אומר משמו *חוץ מפרשת סוטה שבמקדש מאי בינייהו אמר רב ירמיה למוחוק לה מן התורה איכא בינייהו והני תנאי כי הני תנאי דתנאי: אין מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת ר' אחי בר יאשיה אמר מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת אמר רב פפא דילמא לא היא עד כאן לא קאמר ת"ק התם אלא כיון דאינתיק לשום רחל תו לא הדרא מינתקא לשום לאה [ג] אבל גבי תורה דסתמא מיכתבא הכי נמי דמוחקין אמר רב נחמן בר יצחק דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי אחי בר יאשיה התם אלא דאיכתיב מיהת לשום סוטה בעולם אבל גבי תורה דלהתלמד כתיבא הכי נמי דלא מוחקין ולית ליה לרבי אחי בר יאשיה הא דתנן [ב] כתב [גמ] לגרש את אשתו

מבוי שהוא גבוה פרק ראשון עירובין

יג.

עין משפט נר מצוה

עב א ב מ"י פ"א מה"י מפלג הלכה ד ופ"ג מהלכות סוטה הלכה ח ופ"ד שם הלכה ט סמג עשין ד נה טו"ע י"ד ס"י רע"א סעף ו: עב ג מ"י פ"ג מהלכות סוטה הלכה ח ופ"ד הלכה ד והלכה י"א סמג שם: עב ד מ"י פ"ג מהלכות גירושין הלכה ז סמג שם ועשין ב טו"ע אה"ע ס"י קלא סעף ב:

רבינו חננאל

עקיבא וכו'. א"ר עקיבא על זה ועל זה בחולקו. פ"י בין על המבוי שיש בארבו מ"ד אמות ולמעלה ובין על מבוי שהוא פחות מ"ד אמות בחולקו ב"ש ובי"ה ואמרין ת"ק סתם קאמר על כל מבוי. ור' עקיבא סתם אמר על כל מבוי מה בנייהו. ופרקינן דרב אח"י [איכא בינייהו] דאמר למטה עד ד' כלומר אם הוא מבוי שרוחב פתחו מ"ד טפחים ולמטה אינו צריך לא לחי ולא קודי. ולא מסיימי. אריב"ל כל מקום שאתה מוצא משום ר' ישמעאל אומר תלמיד אחד בפני ר' עקיבא אינו אלא ר' מאיר ששימש את ר' ישמעאל ואת ר' עקיבא דתנאי א"ר מאיר כשהייתי למד תורה אצל ר' ישמעאל הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו וכשבאתי אצל ר' עקיבא אסרו עלי. איני והא [אמר רב יהודה אמר שמואל] משמיה דר"מ כשהייתי למד תורה אצל ר' עקיבא וכו' ואסיקנא לא קשיא מעיקרא אתא קמיה דר' עקיבא כיון דלא מצו למיקם אליביה אתו לקמיה דר' ישמעאל גמר גמרא והדר אתא לקמיה דר' עקיבא וסבר סברא. תנאי ר' יהודה אומר ר' מאיר היה אומר לכל מטילין קנקנתום חוץ מפרשת סוטה שבמקדש מפני שצריך

הנהגות וצינונים

[א] בדפודר [וכ"ה בסוטה] כשהייתי צופד תורה אצל ר' ישמעאל: [ב] בבתי לומד תורה: [ג] נראה דיש טעות במיקום הציון לדיבור תנאי זה דלכאורה אינו שייך כאן בגמ' אלא מקומו בתוס' בסוד"ה אבל תורה אחרי התיבות "אע"ג דלא בני שליחות ניהו: [ד] צ"ל דמתניתין דקמני הכשר כו' [גליין]. כ"ה בדפודר: [ה] בדפודר: נוסף ומהדר ליה איהו: [ו] שלא אמר א"א לשבח אלא כ"ה שפירש הקונטרס כצ"ל ס"א רש"ל [גליין]: [ז] וכן כתבו תוס' בגיטין י"ט ע"א ואפשר דבגירסתם היה כתוב אבל לפינו שם לא נמצא [גליין]: [ח] ע"י תוספות ישנים אות ב [ראה ההערה לעיל באות יג]:

על זה ועל זה נחלקו. לא שייך לומר הכא טעמיה דצ"ש אלא לאשמעינן [ד] כיון דאמר ת"ק לא נחלקו צדין הוא שיש לו להשיב ולומר נחלקו: ולא מסיימי. לא שייך כאן [ה] תנא צמחא לטפויי קאתי כיון דאיכא תנא דאפסקיה: לחדד בו את התלמידים. אין לפרש כמו צמחא דוכתי לידע אס דעו להשיב על דבריו דמאחר שאמר שלא אמר ר' ישמעאל דבר זה מעולם היו יודעים שלא אמר כי אס [ו] לשבחו א: קנקנתום. פירש הקונטרס אדרמיני"ט ורש"ס פירש דקנקנתוס היא קרקע ירוקה שקורין אותה וידריו"ל וכן צערוך ור"ת נמי פוסק קן צמיקון ספר מורה דמומר לתם אדרמיני"ט לתוך הדיו לספר מורה לכולי עלמא ללא היינו קנקנתוס וא"ת דצמסכת נדה (ד' ע"ג) תנן שמור כחרת ומפרש המס"ל חרתא דלוחשפי וצ"פ צ דגיטין (ד' ע"ג) קאמר דקנקנתוס הוא חרתא דלוחשפי אס קן משמע שהוא שמור ואילו וידריו"ל ירוקה היא ודומה לזוכית ועל שם זוכית נקראת וידריו"ל ולפי' הקונטרס ניחא ור"י מפרש דאמר שטומונים אותה יפה לתם לתוך הדיו אז היא משחרת: או מיותר אות אחת. כמו צמסכת צמחא דלוחשפי אס קן מרצתיו כמו הוה על הוה (יחזקאל ז) שהטיל יו"ד על האחרון:

חוץ מפרשת סוטה. ור' ישמעאל שהיה אוסר צלל התורה כולה שמה היה דורש גזרה שוה מסוטה או כתיבה כתיבה [ב] או ג"ש אחרת אי נמי מדרבנן: אבל תורה דסתמא כתיבא ד"ג דמוחקין. משמע אע"ג דסוטה צעי כתיבה לשמה מוחקין לה מן התורה ומימה דלענין גט ההוא דשקל ספר תורה ויהיבה לדעתהו דאמר רב יוסף למאי ימוחש לה אי משום כתיבות דאית בה צע"ל וכצ"ל לה לשמה וליכא וי"ל דרב יוסף לית ליה סברא דרב פפא דהכא אי נמי סבר לה כמאן דאמר אין מוחקין לה מן התורה וא"ת והיכי מכשר הכא רב פפא צספר תורה אפילו למאן דצעי לשמה והא תנן צריש כל הגט (שם ד' כד.) שמע קול סופרים מקרין איש פלוני מגרש פלונית פסול לגרש צו ומוקי לה צגמ' צסופרים העשויין להתלמד וספר תורה נמי חשיב לה הכא כעשויין להתלמד ומשמע דלכולהו תנאי אית להו מתני' דהתם מדפריך ולית ליה לר' אחא צר יאשיה הא דתנן וכו' וי"ל דלהתלמד דהתם לא נכתב כלל להכשר הגט אצל ספר תורה כותב צסתמא לדעת קן שאס יצטרכו ימחקו ממנה פרשת סוטה ומינה קשיא דלגבי גט אפילו צענין זה פסול ולא חשיב לשמה דהא אפילו כתב הסופר לשמה צלל צווי העצל פסול לגרש צו דהא תנאי צמי שאתו (שם ד' עב) כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה ונתנו לה הרי הוא פסול עד שישמעו קולו שאמר לקופר כתוב ולעדים חתמו והתם פסול משום דלא חשיב לשמה ולא משום דצע"ל שליחות כתיבה לשום לאה [ג] אבל גבי תורה עומד על גבי אע"ג דלא צמי שליחות ניהו [ו] וי"ל דלעולם חשיב לשמה והתם פסול מדרבנן וגבי סוטה לא שייך לפסול מדרבנן אי"נ צסוטה אין הכהן שעליו לכתוב מקפיד אס יכתוב שם אדם לשמה שלא צרשותו ומסתמא ניחא ליה אצל גבי גט מסתמא לא ניחא ליה לצע"ל:

עשייה

ע"י עקב לא מחקין. בי הני תנאי. דליפלו נמי כתיבה לשמה. דאינתיק. מכל נשים לשמה של זו. אמר ר' נחמן וכו'. איכו נמי פריך דהני תנאי לאו כי הני תנאי לפריך לאדק גיטא וא"ת ליה נמי דרב פפא וה"ק איכא למיפך להאי גיטא ואיכא למיפך להאי גיטא [סוטה כ.].

ע"ה א"מ פ"ד מהלכות
ט"ח הלכה ג טו"ט
י"ד ק"י רמז ט"פ ט'
ע"ב ב מ"י פ"ז מהלכות
סוכה הלכה ח ט"ג
ע"ש מג טו"ט ע"ה א"ת ק"י
תלמוד סוף ד'
ע"ג ג ד מ"י פ"ז מהל'
שנת הלכה יג ט"ג
ע"ש א טו"ט ע"ה א"ת ק"י
סג סוף פ':

רבינו הנאל

למחקה. א"ר (חגיגה)
[המא] בר חנינא גלוי
וידוע מפני מי שאמר
והיה העולם שאין בדורו
של ר"מ כמותו. ומפני מה
לא קבעו הלכה כמותו
שלא יעמוד חבירו על סוף
דעתו שהיה מראה כאילו
מטמא את הטהור ומראה
לו פנים וכו' ור' מייאשא
היה שמו ולמה נקרא שמו
ר' מאיר שהיה מאיר פנים
בהלכה. וכן ר' אלעזר בן
ערך נקרא ר' נהוראי.
אמר רב האי דעדיפנא
מחבריו דחזיתיה ל'י
מאיר לאחוריה. פי'
שהיה קטן ולא הגיעתי
לישב בשורה שלפניו אלא
הייתי יושב בשורה
שלחוריה. ואילו הייתי
זוכה לישב לפניו היינו
עדיף טפי. שאלמו והיו
ענין ראות את מוריה.
ותלמיד היה לו לר'
מאיר וסומכוס שמו
שהיה ר"מ אומר על כל
דבר טומאה מ"ח טעמי
טומאה ועל כל טהרה
מ"ח טעמי טהרה. תנא
תלמיד וחזיק היה
ביבנה שהיה מטהר את
השרץ מק"צ טעמים אמר
רבינא אני ארון ואטהרו
מה נחש שממית וכו':
שלוש שנים חלקו ב"ש
וב"ה הללו אומרים
הלכה כמותנו והללו
אומרים הלכה כמותנו
יצתה בת קול ואמרה
הללו והללו דברי אלהים
חיים הן אלא שהלכה
כ"ה ומפני מה זכו
לדיות הלכה כמותן
מפני שחזקו בהלכה
ועלובין הן ושונין דבריהם
ודברי ב"ש ולא עוד אלא
שמקדימין דברי ב"ש
לדבריהן. דתנן מי שהיה
ראשו ורובו בסוכה
ושלחו בתוך הבית כו'.
ללמוד שכל המשפיל
עצמו הקב"ה [מגביהו]
וכל המגביה עצמו
וקב"ה] מנמיכו. וכל
המחזיר את השררה
השררה בורחת ממנו. וכל
הבורח ממנה היא מחזרת
אתו. וכל הדוחק את
השעה שעה דוחקתו
והנודה מפני השעה
שעה עומדת לו. ת"ד
שנתיים ומחצה נחלקו
ב"ש וב"ה ובסוף נמנו
וגמרו נוח לו למי שלא
נברא. פי' מי שנכנס
בצורך העולם יותר ממי

רב נסים גאון

תלמיד אחד היה לו
שמו שהיה אומר על
כל דבר ודבר של
טומאה מ"ח טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה מ"ח טעמי טהרה. ישנו ב"ה רב ושמואל חד אמר נ'
ר"ה) כשהוכיח ר' אבהו (תהלים יב) כסף צרוף בעליל לארץ מווקק שבעתים אמרו פליגי בה רב ושמואל חד אמר נ'
שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו לו למשה בסיני חסר א' שנאמר (שם ה) ותחסרתו מעט מאלהים לפי שפירש מווקק
שבעתים שבעה כפולים שבעה פעמים שיעלה חשבונם מ"ט והיה פירוש ותחסרתו מעט בשביל האחד שחסר מן הני
ובתלמוד דבני מערבא (פרק ד הלכה ב) גרסי' כדי שיהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור רבא
בר מריה בשם ר' יצחק נתן לו הקב"ה למשה את התורה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא דכתיב (שיר השירים ב) ודגלו
עלי אהבה שלמה אמרו ודגלו עליו אהבה פירו' ודגלו בגימטריא מ"ט וכן הוא אומר אמרות ה' אמרות טהורות כסף
צרוף בעליל לארץ מווקק שבעתים: כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנודה מפני השעה שעה עומדת
לו. מרובה ורב יוסף ותמצא פירושו בסוף מס' ברכות:

עשייה ידדה מחיקה היא. ואם תאמר אם כן למה אין מומקין לה מן התורה ואומר ר"י משום דכתיב וכתב את האלות האלה דבעינן שיהא כתיבה לשם אלה: **שיודע** לטהור את השרץ. חיימה מאי חריפות הוא לטהר את השרץ שהתורה טומאתו צהדיא ואומר רבינו תס ללענין טומאת נצילות איירי שלא יטמא כזית ממנו צמחא דהא כתיב^(א) או צנצלת חיה ושרץ אע"פ שרוחש הוא צנצלת חיה כמו נחש דרשינן בסנהדרין צפרק ארבע מיתות (ד' ע':) וצנצלת חיה הרומשת זה נחש וילין רבינא ק"ו מנחש דלא מכלל נצלת חיה דממעט ליה צתורת כהנים מטומאת נצילות מוכל הולך על גחון וכי מסיק ולא היא וסותר הקל וחומר מ"מ אחי צמה מלינו שפיר מנחש דלא הוא צנצלת חיה ה"ע כל שרצים שרוחשין לא הוו צנצלת חיה ולא מנא ר"י צתורת כהנים שממעט צסוס מקוס^(ב) נחש מטומאת נצילות ועוד קשיא לר"י דצהדיא מטומאת נצילות דקמני התם היא מטמאה צמחא ואין שרצים מטמאים צמחא שיכול ומה צמה שלא עשה הכתוב דמה כצורה מטמאה צמחא שרץ שעשה דמו כצפרו אינו דין שיטמא צמחא ת"ל היא ולא שרץ ומיהו י"ל אע"ג דאיכא מיעוטה עבד נמי ק"ו אצל קשיא היכי אחי רבינא לנצל הק"ו צתורת כהנים ואי לאו דאיכא מיעוטה צהדיא ארבע הוה עבדינן ק"ו דתורת כהנים ועוד דעל ק"ו דרבינא איכא למיפרכ מה לנחש שכן טהור אפילו צמגע צעדה^(ג): **גוף** לו אדם שלא נברא. והא דאמרין צפ"ק דע"ג (ד' ה.) צאו ונחיק טובה לאצטמיו שאילמלי^(ד) הן לא חטאו לא צאו לעולם הא מפרש התם חיימא כמי שלא צאו לעולם ח"י הכא איירי צתוס צני אדם אצל לדיק אשתי ואשתי דוכו: וצנצ

ונמלך. וחזר צו מלגרס אותה: פסול. אלמא וכתב לה משמע לשמה הכי נמי כתיב ועשה לה משמע לשמה: **התם כתיב** דה. לגבי כתיבה: **הכא**. כתיב לה לגבי עשייה ועשייה היינו מחיקה: **על סוף דעתו**. לא יכלו להצין צחיה דצריי נכונים וצחיה אין דצריי נכונים שהיה נותן דעת^(א) מיושב והגון על אין הלכה כהלכה: דחזיתיה דרבי מאיר מאחוריה. כשלמדתי לפניו ישצתי צצורה של אחריו: **נחש שמומית**. אדם וצהמה ומציא טומאה צעולם: **טהור**. כשמת דהא שמונה שרצים כתיבי: **חכי גרפינן מעשה קון** צעלמא קעצדי: **עלובין**. סבלנין: ושונין דבריהון ודברי ב"ש. כשהיו צ"ש מצילין רחיה לדבריהם מן התורה וצ"ה מצילין את המקרא של צ"ש למה צ"ה ולא היה קל צעיניהם כאלוהי ששינו צמכות צרכות (ד' י'): צ"ש אומרים צערב כל אדם יטה ויקרא וצבקר יעמוד שנאמר צשכנן וצקומן וצ"ה אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר וצלקתן צדך אם כן למה צני אדם צוכנן וצענה שדך צני אדם עומדין: שמקדימין דברי ב"ש דבריהון. דקאמרי להו מעשה שהלכו זקני צ"ש והדר זקני צ"ה: **הדוחק את השעה**. מתיגע להעשיר ולהתגדל ורוחא שאינו מללית וטעפ"כ חוזר והולך למרחקים ומכניס עצמו לגצותות: שעה עומדת לו. לאחרי יפשפש מעשיו. שעה כזר ויצדוק עזירות צדיו ויתודה ויטו: **ימשמש** במעשיו. כגון אם צא מלוה לידו יחשב הפסד מלוה כנגד שכרה ולא ייחם (ב) לעשותה צציל ההפסד שהרי שכרה עמיד לצוא ואם צאת לידו עצירה יחשב שכרו שמשתכר צה עכשו כנגד הפסדה העמיד ליפרע ממנו^(ג): **מתני'** רחבה כדי לקבץ אריה. שמהא דומה לקציעות לצנות עליה צנין: והאריה חצי לבנה ש"ג מפתחים. נמלא ארית טפח ומתלה רוחב: דייה לקורה ברוחב טפח כדי לקבץ אריה זה ברחבו. וצנמלא סריך טפח ומתלה צני: היתה ש"ש קש כו'. רבי יהודה קאמר לה: עקומה. שאין ארית יכול לעמוד עליה: **עגולה**. ואין ארית יכול לעמוד עליה אצל עצה היא שאם תחלק יאה רחבה טפח: **רואין אותה כאילו היא** (ג) מרובעת. נפסלת או חלוקה: ואי זו היא מדת עגולה להכשיר כ"ש שיש בהקפדה ג' מפתחים. שרתיכה חוט ארוך ג' טפחים להקפדה סביב צדוע שיש צה רוחב טפח אם תחלק: **גמ'**

דדרשינן לה לשמה דכתיב וכתב לה ספר כלימות והכא נמי כתיב ועשה לה הסקן (ויטה כ:). והיו ענין ר' וראות את מוריה. לילד למדו ישראל תורה צעל פה נכנס אהרן וישב לפני משה כדכתיב והיו עיניו ראות את מוריה וכן כולם צענת שמעתן כולן וישבין לפניו (לקמן ד:). **ומה נחש שמומית**. אדם וצהמה ומרבה טומאת נצילות וטומאת מת צעולם הכי הוא טהור כשהוא מת שאינו צנצלת שנה שרצים. וצ"ה היא. לאו קל וחומר הוא דלוי זה חומר אס הוא ממת ומרבה טומאה שהרי כמו כן יש קוליס סתן ממיתין ומרדין טומאה והן טהורין (סנהדרין יז:). **בת קו"ף**. כאלם המכה צעפוט וקול ההכרה נשמע למרחוק (איוב ד, טז). מיתה הממונה על כן [וסטה לג:]. **אי"ו וא"ו דברי אלהים חיים**. כי פליגי מרי אמוראי צדין או צאוקר ויתר כל מד אמר הכי מיתמר טעמא אין כלן שקך כל מד וחד צצרא דייה קאמר מר יסבי טעמא להימירא ומר יסבי טעמא לאיסודא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה צענינא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם ומינן דשיקין האי טעמא וימנין דשיקין האי טעמא שהעטם מהפך לפי שניו הדברים צענינו מועט (כתובות יז). **משום ראייה**. צתמיה (סוכה כח:). צ"ה קיימות וכו'. וכי הכי דעשה כדברי צ"ה לא עשה ולא כלום דכתיב צ"ש לא עשה ולא כלום לדברי צ"ה (ברכות יא:). **הדוחק את השעה**. כגון אצלם שנקט למלך צחוקא ושם טד:). **הקורה שאמר**. לענין הכשר מצוי (ב"ב ג:). **ובריאה כדי לקבץ אריה**. כשאלם רחבה ד' קאמר (לעיל ג:). **כ"ש שיש בהקפדה וכו'**. דכתיב (ד' ח) כ"ש עשה שלמה עשר צמה משפטא אל שפתו עגול סביב וכן שלשים צמה יסוד אוחו סביב לעשר אמות רוחב שלשים אמה היקף (סוכה ג:).

למחקה. א"ר (חגיגה)
[המא] בר חנינא גלוי
וידוע מפני מי שאמר
והיה העולם שאין בדורו
של ר"מ כמותו. ומפני מה
לא קבעו הלכה כמותו
שלא יעמוד חבירו על סוף
דעתו שהיה מראה כאילו
מטמא את הטהור ומראה
לו פנים וכו' ור' מייאשא
היה שמו ולמה נקרא שמו
ר' מאיר שהיה מאיר פנים
בהלכה. וכן ר' אלעזר בן
ערך נקרא ר' נהוראי.
אמר רב האי דעדיפנא
מחבריו דחזיתיה ל'י
מאיר לאחוריה. פי'
שהיה קטן ולא הגיעתי
לישב בשורה שלפניו אלא
הייתי יושב בשורה
שלחוריה. ואילו הייתי
זוכה לישב לפניו היינו
עדיף טפי. שאלמו והיו
ענין ראות את מוריה.
ותלמיד היה לו לר'
מאיר וסומכוס שמו
שהיה ר"מ אומר על כל
דבר טומאה מ"ח טעמי
טומאה ועל כל טהרה
מ"ח טעמי טהרה. תנא
תלמיד וחזיק היה
ביבנה שהיה מטהר את
השרץ מק"צ טעמים אמר
רבינא אני ארון ואטהרו
מה נחש שממית וכו':
שלוש שנים חלקו ב"ש
וב"ה הללו אומרים
הלכה כמותנו והללו
אומרים הלכה כמותנו
יצתה בת קול ואמרה
הללו והללו דברי אלהים
חיים הן אלא שהלכה
כ"ה ומפני מה זכו
לדיות הלכה כמותן
מפני שחזקו בהלכה
ועלובין הן ושונין דבריהם
ודברי ב"ש ולא עוד אלא
שמקדימין דברי ב"ש
לדבריהן. דתנן מי שהיה
ראשו ורובו בסוכה
ושלחו בתוך הבית כו'.
ללמוד שכל המשפיל
עצמו הקב"ה [מגביהו]
וכל המגביה עצמו
וקב"ה] מנמיכו. וכל
המחזיר את השררה
השררה בורחת ממנו. וכל
הבורח ממנה היא מחזרת
אתו. וכל הדוחק את
השעה שעה דוחקתו
והנודה מפני השעה
שעה עומדת לו. ת"ד
שנתיים ומחצה נחלקו
ב"ש וב"ה ובסוף נמנו
וגמרו נוח לו למי שלא
נברא. פי' מי שנכנס
בצורך העולם יותר ממי

(א) לקמן ג:). (ב) שנת קמו: ע"ש. (ג) (סנהדרין י:). (ד) (גיטין י:). (ה) צרכות יא. סוכה ג: ז: כת. (ו) (שנה כט: וש"ס). (ז) [ע"י לקמן ד:]. (ח) [צרכות סד:]. (ט) צ"ב ג: (ג' לקמן ע:). (י) צ"ב ז: (ב"ב ז: אלהות פי"ב מ"א). (יא) ע"י אבות פי"ב מ"א, (ל) ויקרא ה ב: וע"י רש"ש, ט) ע"י יפה עינים (בסוף המסכת). (פ) שמיו (פרשתא י ה"ג, ט) (וע"י חוס' סנהדרין י: ד"ה שידע).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ימשמש וכו' ולא ייחם מלעשותה: (ב) ד"ה רוחין אותה כאלו היא חלוקה או נפסלת ומרובעת^(א) ט"ד:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבינא אני ארון ואטהרנו. ע"י משום רמ"א סי' ק: שם יצאה בת קו"ף ואמרה א"ו וא"ו דברי אלהים חיים. ע"י רש"י כתובות דף טו ע"ה ד"ה הא קמ"ל:

הגהות מהר"ב

רנשבורה

אן גמ' יצאה בת קו"ף ואמרה א"ו וא"ו דברי אלהים חיים הן. כ"כ ע"י פירושו צנין צעומה דף כט ע"ב דף פה ע"ב כמות גס כדכתיבא כן:

תורה אור השלם

(א) פי' יקח איש אשה ויבגלה ויהיה אם לא תמצא הן צענינו פי' מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר פריהת (ג'תן ג'דה ושלחה כפיתו): (וי"ב ב, א)

(ב) או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ותעמיד את האשה לפניו וי' עשה לה הפתן את קל התורה היא:

(ג) ונתן לקם אדני לקם צר וימים לחץ ולא ינבף עוד מוריה ויהי ענין ראות את מוריה: (וישעה ל: ב)

ליקוטי רש"י

בן עירו. שמו כשמו והוא מלוכה העיר. שמו בשמי וכו'. וצני עיר אחת אצטנו וגט זו דאוי לי חנינו לי ואגרס צו את אשמי. פסול צגריש בו.

נפין עליה אין המחילות ניכרות אצל לפי ריצנ"א ח"ט דמוספתא דהתם
 צעומד על הגזזטרט לא שייך דלמא זיל דלי לאידך גיסא וק"ל:

דף יג ע"א תוס' בד"ה ע"ז זה וע"ז זה נחלקו דא שייך למימר הכא טעמיה
 דב"ש ב' ע"ב. הא דלא קשיא להו לעיל מיניה שאמר ר' ישמעאל
 לא נחלקו צפחות מד' אמות כו' וכי טעמיה דב"ש אחת לאשמעינן די"ל דלא
 קשיא לן הכי צעלמא וכי טעמיה דב"ש כו' אלא צעלמא דפליג ב"ש אדב"ה כי
 הכא דבדרי ר"ע ע"ז וע"ז נחלקו אצל ר"י דאמר לא נחלקו ב"ש דבזר זה לא
 קשיא כלל וכי טעמיה דב"ש כו' דאשמעינן שפיר דבזר זה מודו ב"ש לב"ה
 ודו"ק טו:

ח"א דף יג ע"א אתה מחסר ב' או מויתר אות א' מחריב ב'. פירושו צמק'
 כמו צראת צראו ו"מ כו' כגון הוה על כו' ע"ש וצמק לא פירשו
 כלום וי"ל בפשטות גם צמק לפי שהמורה באומותיה הם שמותיו של הקב"ה והוא דרך
 הנסתר של התורה שהיתה כתובה לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה ובהן צמק הקב"ה את
 עולמו ומקיימו וגמלא המחסר אות א' הרי הוא ממריב קיומו וק"ל ז':

דף יג ע"ב תוס' בד"ה שוידע למהרר ב' וכי מסיק ולא היא וסותר הק"ו
 מ"מ אתי במה מצינו ב' ע"ב. לא ידענא מי הכריח אותו לזה
 דמ"מ אתי צמה מצינו כו' וצמק ספ"ק דסנהדרין י"א ליתא ופאשר דקים לי'
 לר"ת צמק מוקם צמשה וצמלמוד שהשך עהור מטומאת משא י"ו ולכן
 הוצרך לומר דהיינו צמה מצינו מנחש מיהו א"ל לומר דקים ליה הכא מההיא
 דת"כ שהציא ר"י מדכתיב היא מיעוטא היא מטומאה צמשא ואין שרשים
 מטמאין צמשא דא"כ לא הוצרך למילף מצמה מצינו מנחש ודו"ק: **בא"ד** ועוד
 ע"ז ק"ו דרבינא וכו' שכן טהור אפי' במגע בכעדשה ע"כ. וה"ה דמהך
 מלמא ה"מ למעצד ק"ו צמ"כ ומה צמה שאינו מטמא צמגע צמעשה
 מטמא צמשא שרץ שמתמא צמעשה א"י שמתמא צמשא ת"ל היא ולא
 השרץ י"ו ומיהו ק"ק דמי הכריח אותן להך פירכא דכעדשה דהך מלמא גופא
 דת"כ מלי למפרך דמה לנחש שכן דמו אינו כצשרו י"ד דדמו כצשרו לא מרצי' אלא
 צמ' שרשים ט"ו ודו"ק: **תוס' בד"ה נוח** לו ב' שא"מ"א הם לא חטאו לא באנו
 לעולם הא מפרש התם אימא כמי שלא באנו לעולם א"נ כו' ע"ב. כ"ל:

ח"א דף יג ע"ב בהלכה ב' גם שלא היו מציינין על סוף דעתו ואין הלכה
 כמותו מ"מ היה מגלה להם טעמים ופנים לפני הנזדים וזה
 היה מאיר עיניהם צהלכה להכריע אח"כ צמי הפנים איזו אמת לאמתו וק"ל: **הזה**
מחדרנא טפי ב'. דנהסגרת פנים הוא מחדדי טפי דיש להבין בקריאת עינים וצמיזמ
 שפטים ט"ו והיינו רואות את מורכך שמראה לו פנים טפי וק"ל: **ומ"ה** טעמי טהרה
 ב'. נראה דנקט מספר הזה ע"פ מ"ש צמדים י"ד דש' נ' שערי צינה ולא נגלו

מהורא בתרא

אשמעינן ב'. אצל דבזרי תלמיד משום רבי ישמעאל יש לומר דאחת לאשמעינן
 דפחות מד' עכ"פ לריך לחי או קורה דלא טענה לומר כדס"ד המקשן לעיל
 דבזרי רבן שמעון בן גמליאל דאמר אינו לריך כלום וק"ל:

דף יג ע"ב בגמרא שוידע למהרר ב'. עיין צמחש דא"י מהרמ"א י"ד מה

גדו"ה ב"א כו'. ק"ק דמשמע דמקשה מדמני רב אלא כו' אתך חירוקא וכו' מ'
 ד' מכאן וד' כו' וחקשי ליה צלחו הכי דר' יוחנן פס ד' קאמר ורצ אלא קמני
 גדולה צ"א ויש ליישב ודו"ק: **שם מ"מ קשיא.** וליכא לאקשויה ומאי קושיא
 דאימא דהך דשמואל דאמר ניח דפס א' היינו דוקא צמים דקל הוא כו'
 וכדאמר רבי דכיון דסתמא קאמר שמואל לא ניחא ליה לתלמודא לאוקמא
 דוקא צמים ורצ יוסף שהציא ראייה לדבריו היינו למאי דלא חסיק אדעתיה
 לחלק בין חורבה ובין מים ודו"ק: **תוס' בד"ה בפסי חצר** וקשה דגבי מבוי
 ב' אע"ג דשניהם משהו ע"כ. היינו לפירושם לקמן א' דחצר ניחרת צפס א'
 רבי אומר צמי פסין לרבנן פס א' משהו ולרבי צ' פסין משהו לכאן ומשהו
 לכאן אצל לפרש"י ב' ע"כ חצר ניחר צפס א' דאמרי רבנן היינו פס ד' ור'
 דקאמר צ' פסין היינו כר' יוסי ג' מכאן וג' מכאן וק"ל: **תוס' בד"ה ור"ג**
 ב' דרבינן כג' זהו בפס משהו ור' צריך ב' פסין ע"כ ב' משהוין כו' ע"כ.
 והא דקאמר והא דמני אלא בר אבימי ר' היא וסבר לה כר"י צ"ל דר' יוחנן
 פליג וס"ל אליבא דר' דצ"ז פסין שכ"א משהו סגי ולא סבר כר"י אלא אלא
 בר אבימי מני הכי דר' כר"י ס"ל וצ"ז כ"ל פס ג' ג' אצל לפרש"י ניחא
 טפי לר' יוחנן נמי כר"י ס"ל כדמני אלא ודו"ק:

דף יב ע"ב גמרא איתיביה יתר ע"כ אר"י כו' עושה לחי מוכאן ב' או
 קורה כו' ע"כ. מפרש"י ז' נראה דמלחי פריך לרצא וכן
 משמע לשון איתבייה וה"ה דה"מ למפרך לכולהו אמוראי מקורה מכאן כו'
 דאלמא קורה משום מחילה וק"ל ז': **תוס' בד"ה הב"ע דאית ב'** דמיררי
 בחצר שנפרצה מע"ש כו' וקאמר הב"ע דאית ליה גידודי ודאי משהוין
 דשבת הואיל והותרה כו' ע"כ. ל"ע [ב] לפירושו אמאי לא מוקים לי'
 צפשיטות צליכא גידודי ונפרצה צעצת והמים צאו צעצת ולהכי מטלטלין
 דצצת הואיל והותרה הותרה אצל לגבי מים שצאו צעצת לא שייך הואיל
 והותרה הותרה כו' ודו"ק י': **בא"ד** ורשב"ם ור"ת פירשו דאית ליה גידודי
 כו' גבוהים עשרה ז'ים בתוך החצר כו' ע"כ. לפי זה גידודי לאו היינו מה
 שנשאר מן הפירצה כפרש"י ז' אלא שלשון היס הפיל הקרקע ונשאר מן
 הקרקע גידודי גבוהים י' צעצת היס וכ"ה צרא"ש ולהכי קשיא להו ואין לחוש
 שמה יעלה היס שרטון כו' דצכה"ג אמרינן לעיל ז' צמזוי שזדו א' כלה לים
 כו' דחיישינן שמה יעלה היס שרטון וק"ל: **בא"ד** אב"ד משהוין משהוין כו'
 אע"ג דאין מחיצות ניכרות והשתא א"ש ההיא דתוספתא ע"כ. ר"ל ההיא
 דתוספתא שהקשו לפי' הסר מקולי דלוי דכמו כן קשיא לפרש"י כפי שהצינו
 לעיל דמילוי צינת אסור משום דאין מחילות ניכרות סס וה"ה צתוספתא שהמים

דף יב ע"ב ברש"י ד"ה לחי מכאן כו' ואפילו רבנן לא פליגי ב'. ק"ק
 אמאי לריך לזה, דליכא למימר דסבר כרצנן, דאס כן פליגי
 כפלוגתא דתנא צברייתא וק"ל:

דף יג ע"א בתוס' ד"ה ע"ז זה ב' לא שייך לומר טעמא דב"ש אתי
 קרני ראם [ב] צ"ע. נ"ב אין כאן קו' דהא בעינן מחיצות הנכרות ובליכא גידודי אין כאן מחיצות הנכרות וז"ב:

הנהרות	חבמת שלמה	חידושים
<p>דף יב ע"ב רש"י בד"ה חביבי כו' ואביו כ"ל של רב כ"ל: תוס' בד"ה הב"ע כו' והשתא הך ברייתא כו' כ"ל: תוס' בד"ה ובתים וכו' וקאמר בתר הכי כו' כ"ל:</p>	<p>דף יב ע"ב רש"י בד"ה דחזיתיה כו' ישבתי בשורה של אחריו. נ"ב וצאשר"י פ' משילין ט' מציא היכושלמי שראה אותו רק מאחוריו וטוב לא ראה אותו וכן צמ"ג בהלכות י"ט כ' ולא כרש"י כא):</p>	

מהר"ם

לעיל דפרק כיצד משתתפין שמחיצה נמי עשויה לשם מים כדמשמע התם ואעפ"כ
 צריך שיראו ראשי הקנים וי"ל דהתם מיירי בבור של שני חצירות ועושין המחיצה
 כדי להפסיק ע"ש ולכן אי לאו דנראו ראשי הקנים נראה כאלו ממלא מרשות חבירו
 ועוד דאיכא למימר שמא אזיל הדלי לאידך גיסא וגם הוא נפרץ במילואו ולכן גרע
 טפי וכן מצאתי בגליון תוספות ישנים והשתא אתי שפיר ההוא דתוספתא פירוש
 דאיכא למימר מאחר שעשה מחיצה גבוה י' איכא נמי היכרא:

דף יב ע"ב בתוס' ד"ה הכא במאי עסקינן וכו' בחצר שנפרצה מע"ש אבל
 בשבת לא אמרינן הואיל והותרה הותרה היכא דליתנהו למחיצות
 ועיין לקמן בדף י"ז: **בא"ד** דאית ליה גידודים גבוהים עשר בתוך החצר. פירוש
 שהמים פוצו ונכנסו עד אמצע החצר ושם יש גידודים גבוהים י' שהמים
 המחו קרקעית החצר ונעשית קרקעית החצר גבוה על המים וק"ל כג': **בא"ד**
 ושמה י"ל שהמחיצות עשויות לשם מים עדיפי וכו'. קשה והא ההיא דמייתי

הנהרות והערות

ובשרו מצטרפין כו' קמ"ל הקישא כל מילי דאין דמו חלוק מבשרו (מצפה איתן).
 וז"ל הגנזי יוסף ולא הבינותי דלענין מה אין דם נחש כבשרו הא שניהם אין
 מטמאין ואם ר"ל דאפילו אי הוי בשרו מטמא מ"מ לא היה דמו מטמא עדיפא להו
 להתוס' לומר האמת דשניהם אין מטמאין וכמ"ש הרמב"ם בפירוש ספ"ד מה' אבות
 הטומאה דטהור מכלום ע"כ. טז ע"ע במהרש"א הוריות (דף יב ע"ב בח"א ד"ה
 חזו) ובדרשות הר"ן (דרשה ח' סוף ד"ה וזאת). יז דף לח ע"א. יח שו"ת הרמ"א
 סי' ק"ז, וע"ע בהגהות מהרש"ם. יט ביצה פ"ה סי' ב. כ' לאוין סימן עה ד"ה תנן.
 כא ע"י בהג' ר"מ שטראשון ובהג' מהרש"ם מש"כ בזה. כב צ"ל "ואמרו של רב
 (דבש תמר). כג (המשך מדברי הגנזי לעיל בהערה ו') אכן גם דברי מהר"ם אינם
 מובנים לענ"ד דהיכי דנשארו גידודי ודאי לא חמיר נפרצה בשבת מנפרצה בע"ש
 דמה לי אם לא היו מע"ש אלא גידודי גבוהים עשרה ובשבת כיסה אותם המים ומה
 לי כשהיו מע"ש מחיצות גמורות ובשבת נפרצו ונשאר גידודי גבוהים י' והמים
 כיסה אותם וכי משום שהיו מחיצות יותר מע"ש גרע. אלא נלע"ד דנפרצה מע"ש
 לאו דוקא אלא ר"ל דהפירצה יכול להיות אפילו בע"ש אלא דהמים ע"כ מיירי
 שבאו בשבת ואז אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה כיון דקיימי גידודין ודו"ק
 (גנזי יוסף).

אן ד"ה ור"ג. בן ד"ה רבי היא. גן וכ"כ ברישב"א (ד"ה מרוח אחת) וברשב"א
 ובתוס' רבינו פריך, וע"ע בשפת אמת, ועי' בחזון איש (אור"ח סי' ע"ג סק"ג).
 דן ד"ה לחי מכאן. הן עי' ברישב"א (ד"ה עושה) דפריך בין מלחי ובין מקורה וע"ע
 בגליון הש"ס. ון ודבריו אינם מובנים לי דהיכי דלא קיימו מחיצות לא אמרינן שבת
 הואיל והותרה הותרה כדלקמן (דף יז ע"א) וכ"כ המהר"ם ע"ש (גנזי יוסף) וכן
 הקשו על המהרש"א הקרבן נתנאל (סימן כ"ג אות ר') ובהגהות הלבוש (דף פו ע"א
 ד"ה צריך). וע"ע לקמן הערה כא. זן ד"ה דאית ליה גידודי. חן דף ח ע"א. טן עי'
 ברש"ש (לקמן דף עב ע"ב) שמקשה סתירה לדבריו, וע"ע ברש"ש לעיל דף יא ע"ב
 במשנה אר"ע וכו', וע"ש מש"כ ליישב קושית המהרש"א, וע"ע בתויו"ט כאן
 וברפ"ג דפאה. נוע"ע גנזי יוסף וביש סדר למשנה שעמדו ע"ז. ין ע"ע בבן יהוידע
 מש"כ בזה. יאן דף יז ע"א ד"ה שיוודע. יבן עי' מצפה איתן דמשנה מפורשת היא
 ברפ"ק דכלים, ובגמ' שבת (דף פב ע"ב) ועוד. יגן נראה לענ"ד לתרץ דהיא אפשר
 לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון דמ"מ לא אתי אלא מכח טומאת כעדשה ודיו
 כטומאת כעדשה דוקא במגע ולא במשא משא"כ דמו כבשרו אי נימא דכוית מטמא
 במשא גם דמו מטמא במשא וליכא דיו ודו"ק (גנזי יוסף). ידן דנראה דדמו (גליון).
 טן נעלם ממנו גמרא ערוכה פ"ק דכריתות (דף ד ע"ב) אמר רבינא הלכך דם נחש

לג) וַיִּכַּל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אֲתֶם. אֲבָל בְּעוֹד
שֶׁהִיָּה מְדַבֵּר אֲתֶם הִיָּה בְּלִי מִסּוּהָ¹²³,
פְּעַנְיָן "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרִיךְ"¹²⁴
(ישעיה ל, ט), וּכְאֲמָרָם זְכֵרוּנָם לְבִרְכָה¹²⁵:
וְאִי חֲזַתָּה מִקְמִיָּה, הוֹינָא מִחֲדָד טְפִי.

(כה) וַיְהִי שֵׁם עִם ה'. בַּפֶּעַם הָאֲחֵרוֹנָה¹²¹.

(לב) וַיֵּצֵאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲתוֹ.
 מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן וּמִשְׁתָּיו וּתְרוּמַת
 בָּקָע לַגִּלְגָּלִית¹²².

בתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה (רש"י שמות לא, יח). וכן סבור רבינו לעיל סוף פרשת משפטים (כד, יח ד"ה ויהי משה בהר): ... והפעם אשר בה הושג זה התכלית היתה הפעם האחרונה לכולם, שבה צוה על מלאכת המשכן...

לג

123. וכן ברש"י בפסוקנו. קשה לרבינו, מדוע המשיך ללא מסוה גם כאשר דיבר אל בני ישראל, אחר שנודע לו כי קרן עור פניו והם יראו מגשת אליו. 124. שלא לפי תרגום יונתן בן עוזיאל ('ויהוין עינך חזין ית שכנתי בבית מקדשא') ורש"י שם, דקאי על הקב"ה, אלא קרוב לפירוש השני של הרד"ק, שהכוונה לחזקיהו ('ועיניך יראו אותו תמיד בירושלים, שיורה אותך הדרך הטובה והישרה'). 125. עירובין יג, ב: אמר רבי, האי דמחדדנא מחבראי, דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה (כשלמדתי לפניו ישבתי בשורה של אחריו - רש"י). ואי חזיתיה...

על הלוחות שמשה רבינו פסל, כל כתיבה נוספת תהיה לא על ידו, אלא: 'הקב"ה אומר, ומשה אומר וכותב' (בבא בתרא טו, א). והשוה דרך אחרת ברמב"ן לפסוקנו ('צוה שיכתוב ספר הברית').

כח

121. עיין לעיל לא, יח ובביאורנו שם, בענין עליותיו של משה אל הר סיני, ובענין סדר המאורעות והפרשיות.

לב

122. המוזכרת להלן לח, כו, היא מחצית השקל שצויה עליהם בתחילת פרשת כי תשא. פירוש רבינו בפסוק זה אינו כשיטת רש"י שמדובר על מצוות התורה: 'תנו רבנן, כיצד סדר המשנה... כדאיתא בעירובין'. אולם המחלוקת ביניהם היא רק בהבנת המילים "את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני", אך בעיקר הסוגיא אם חטא העגל קדם למלאכת המשכן או היה אחריה, גם רבינו וגם רש"י סבורים כי 'אין מוקדם ומאוחר

ויבעט — ע"כ דרשו חז"ל ספי"ב דברכות אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעת שאל שילא ממנו דואג ואין יולאת שלא יהי סיעתינו כסיעת דוד שילא ממנו אחיתיפל (כך גי' הערוך בערך פרץ) ואין לוחם כסיעת אלישע שילא ממנו גחזי, ברחובותינו שלא יולא ממנו תלמוד שמקדיח תכשילו ברבים. כ"ל דאלעיל קאי שאפילו אם היו ימלא דואג ואחיתופל על כל פנים לא יהיה ברחובותינו שלא יקדיח ברבים ולא ימשך רבים אחריו ועל זה אמר אשרי העם שהי אלקיה, אשרי שככה לו מובטח באין פרץ ויולאת ולוחה בעיניו עה"ז ואשרי העם שהי אלקיו שלא יהי פרץ ויולאת ולוחה בעיניו עבודת ה' ולו נוכח כולנו יחד לחזות בנוסם ה' ולבקר בהיכלו וכשם שהספדנו ונכינו על חורבן הערים כך נוכח לשמח בהיכל נכול אלמנה וכנין ליון וירושלים ב"כ המן:

בעזרה"י אור ליום ה' פ' וישלח תקצ"ה לפ"ק.
 דרוש שדרשתי יום א' פ' וישלח י"ב בסליו
 ביום שמועה כי ביום י"ג תשרי העבר בלקה
 ארון אלקים הגאון מו"ה זצ"ל שהי אבדקיק
 פאזען יע"א. והוא זצ"ל פקד וציוה שלא להספידו
 ומ"מ דרשתי יום א' פ' וישלח הג"ל דרשה
 זאת. (**)

בפ' השנוע ויאמר חלקים אל יעקב קום עלה בית אל וכך שם ועשה שם מזבח לאל הנראה חניך וגוי ויצוא יעקב לוחה וגוי ויבן שם מזבח וגוי וזמח דבורה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון זכות פירשי' זכיה כפילה כי שם נחבשר ממיחת אמו. וירא חלקים אל יעקב עוד ויבך אוחו פירשי' ברכת אבלים נרכו. ויעל מפליו חלקים וגוי ויבן יעקב מזבח וגוי ויסק עליה כסך ויזק עליה שמן. ונתקש רמב"ן מה לשון עלה בית אל ושם שם למה לי ושם שם. ומורי בהפלאה זצ"ל ת"י בהבין תחלה מיד כצואו בנה מזבח ולא הזכיר שהקריב עליו שום קרבן ולצדק הוא דכ' ילוק עליה שמן ובתחלה לא הזכיר קרבן. וז"ל אעפ"י שחדרז ובנה מזבח מיד כצואו מ"מ טרם הקריבו עליו נחבשר ממיחת אמו והתחיל להתאבל וק"ל [מ"ק ע"ו:] אבל אינו משלח קרבנותיו ע"כ התאבל וברכו הקב"ה נחתם אבל יוסף

רק ספר אחר ישן מונח על הארנו הבעה בלקח הספר מראינו ונתנו לרבינו. והנה הספר הי' הרשביא על הש"ס. הבעה בלקח הספר ורבינו פתח הרשביא ללמוד מתוכו וראה שדף שלם חסר. לקח גליון א' ובתב מלכו כל דברי הרשביא להשלים מה שחסר. ויהי בבוקר ורבינו נבע לדרבנו ובעל אבניו מצא גליון זהה. והראה לאיזה תיב והביט מיד שגליון זה השלמה לפה שחסר מהספר הרשביא. ולקחו רשביא אחר וראו שנתקיים בהכותב ועפעף יישירו ערך. בפעשה דר"מ במס' מגילה דף י"ח ע"ב. החקו וטדע דהם אחיב מי. היה הכותב — בשמעו מו"ה הרבד"ל בילדותו סיפור זה. השתטם מאוד. אפר לו אביו הקדוש, על מה אתה מתפלא, השיב לו וכי לא אתבדל על זכרון נפלא בזה של זקניו זצ"ל. אפר לו אביו, לא ספרתי דך מעשה הלזו למען ותפעל על כה החכון של זקנינו, זה אין חידוש כל כך. כי אם רציתי להעיר אתך על עצם מבלגנו דבנתו ואהבתו ושקדוהו להתדבק, כי אף שדברו הרשביא היו אצלו במנהג בבטיה. שהיו לא התסיר אפי' אות אמת בהשלמת דברו הרשביא. אעפ"י צמצם מוחו ושכלו הרחב לכתוב ולהשלים החסרון. וזה טורה על האהבה הגדולה לתורה כדיוטנא חדשה כאלו לא לסדה עדין הסה חדשים כאלו היום ניתנו. ז"ע. [הנה דרוש הספר הנכח אין תהי כתיב, והעתקתו כפי תורת משה. מהות על בראשית (ירושלים תש"ד). הוסיפות רבות בסיד בשער יוסף.]

ולמה

מכבוד ובמקום שנס בזו"ז מלוא לפלות לרגל לירושלים כמ"ש והוכיח בשאלת יענין ח"א, לא שם איש על לב אלא לפלות לנפת להילולא דרשב"י אשר כבר היה לי ויכוח בזה עם הגאון מהר"ז מרגליות זצ"ל * היכן מלינו לעשות יום מועד כיום סילוק לדיק הלא אחז"ל [נדרים י"ב.] הרי עלי שלא לאכול כשר כיום שמח נו רבו. וי' אדר הוא יום תענית וכן ר"ה ניסן ויר"ד ניסן וכ"ו ניסן יום מיתת יב"נ [כשיע א"ח ס"י תק"פ]. ומאי דקרו ל' בזהר [פ' האזינו] הילולא הוא ע"ד דאחז"ל במ"ק ק"ף על עולמו ולקח ממנו נפשות ושמה בהם ככלה. ועד"ז פירשתי וידו שמים פלאך ה' אף אמונתך בקהל קדושים והוליל גם אמונתך ולא לשון אף שהוא מדה"ד ואף וחמה, אבל לפי הכ"ל יובן כי סילוקן של חכמים נקרא פלא כידוע ע"כ אמר יודו שמים פלאך ה' למעלה כשמים יודו וישמחו על הפלא סילוק של חכמים ועלייתו למעלה כי שמח נו ככלה חדשה, אף אף וחמה הוא אמונתך בקהל קדושים בקהל ישראל כי ילעטרו על שק"ף על עולמו ולקח מהם נפשות. ועכ"פ לא ידעתי מה מקום להילולא ולעזוב את ירושלים עד החימה עזה בעו"ה ולדיק ה' המביט לארץ ותרעד לחיות עדיר ירושלים הקודש ולדיק הוא גאון עזינו מהו ישראל אשר קנן יתר פליעה לפת להעלות ירושלים והיו שם לאחדים עד תכנה ותבון ירושלים כנ"א.

ועד שאנו נודקים בטובת ירושלים כואו וכדק בטובותינו מה לעשות לאחותינו המוטלים ערומים וערומות העבועים בחובות ואשר העלו עפר על ראשם מוכים ומרוטי' ומעוטים ואין מרחם, ואם בגבירה פנעה מדה"ד שפחה ח"ל תדאג הלא יפה אמר בעון מעשר תרעם הארץ ובזכות מתנה עניים יללו מכל רע. ע"כ התאמנו אחינו נדיבי עם חלקי אברהם בכל מקום שהשלוחים יולאים למלאות ידיהם מצרכה ה' והיא תעשיר ולא תרעיש, ויסיר ה' חרון אפו ואין פרץ ואין יולאת ואין לוחה ברחובותינו אשרי העם שככה לו אשרי העם שהי אלקיה, כי אין פרץ כפשוטו שלא יפרון פרון בארץ ובנתי ב"י כאשר ה"י בערה. ואין יולאת הוא גירושים ח"ו כאשר היה בעו"ה צימים שעברה ואין לוחה ברחובותינו כמו שהיה בשעת השלל בלפח זה שנתיים כיום ה' סיון וכל זה לא יהי עוד אלא ישנו שקטים ושלוים ורעננים ואשרי העם שככה מובטח לו. אלא שלזה איכא למיחש שמח ח"ו ישכחו ה' וישמן ישרון ש ע ר

* ע"י בשו"ת ח"ס חו"ד ס"י רל"ג ר"ה אמנם וכו' מה. ושם בפי' רל"ד סמכות ושיבה דוקא בירושלים והעתקת קצת מה לעיל בהספידא על הנימ ר' עמרם חסידא זצ"ל [ע"ש דף ש"ל ע"ד]. (***) רבינו עקיבא אינר זצ"ל נולד בעיר איזענשטארט (באונגארין) ביום א' לחדש מרחשון שנת הקב"ב לשי"ק. בשנת תקנ"א לפ"ק נרצח לקבל הרבנות דק"ק מערקיש פריעדלאנד, [ובבר א' זו' ה' ח"ו] מכתבים בינו והח"ס ד"ל, כמבואר בשו"ת ח"ס האו"ח סימן קפ"ו חו"ד קל"ט]. ובשנת תקע"ד לפ"ק נתקבל לאב"ד ור"ם דק"ק פוזנא ובשנה שלאחריו בא רבינו לפוזנא. ונשבה ארון אלקים בהיותו בן שבעים ושש שנה, ושם סיב. והנה לספר מה מהדר נאנו וצדקתו ובפרט מהדר מרת ענתונתו מאדם אשר שמו הולך מסוף העולם ועד סופו למותר הוא, וכמיש חתנו רבינו הח"ס לקמן: "אין להעריך ואין לספר איה שוקל איה סופר". ופי' שרואה רק מה שמספר לנו נכדו הגה"ק זצ"ל בבית אבות' בהקדמת ספרו חתן סופר על שו"ע האו"ח, כל הקורא דברים אלו לבר ישתומם — רק מעשה אמת מרבינו עקיבא אצ"נ פה, מה ששמעתי מכבוד מו"ה הרב ר' שלמה אלכסנדרוי סופר ז"ל, ששמעה בפי' של אביו מהרש"ם ז"ע מקראקא. פ"א בנסעו מנשואי לאי מבני הוכרח ללון באוזה כפר. ובני לוייה שלו עם התפצוים לא הגיעו עוד שמה, ובקש מהב"ב ליתן לו אוזה ספר, והשיב לו שאין לו כפריים,

ומפני כן הזמין הקב"ה המינקת לנאן. ויען מקום קבורה של דבורה מוכן מאז ומעולם תחת האלון הזה והקב"ה רצה שיע"י הספר של דבורה ירצה כבוד רבקה בחמום ההספר ע"כ ליוה לו הקב"ה עלה בית אל ושם שם כי ידע שם מקום מיתת דבורה ושם בשורת רבקה ויוספרו שניהם בחימום ההוא.

כ אנחנו היום הזה פה בנינו וחתנינו ובני אחיו ואחיותיו של אדונינו הקדוש זצ"ל והמה כולם היו מיחלים ומלפנים יום יום מתי זכה לראות פניו ולא זכיהם לראותו ולהספידו כגר עלינו הדלת. ולהעריך אליו דמיון אל מי נדמהו מי שזה לו ואת מי אערוך אליו. הזכירים אתם את לדקות אמנם בתי זצ"ל — אין להעריך ואין לספר איה שוקל איה סופר.

כתיב הפכת מספדי למחול לי. הנה נהפך ההספר כי סגר עלי המדבר, אך במקום ההספר ימהול לי כי אשיב על דבריו. והיינו הופך ההספר למחול. והוא כי באמת מסקנת ש"ס בסנהדרין [מ"ו:] הספדא יקרא דשיבי ואי אמר אל תספדוני שומעין לה. ועל זה סמך כי מרוב ענותנותו לא צע"י יקרא. אך אי"כ כל התנאים והאמוראים שהקפידו על ההספר ורבינו הקדוש שחי עמו ביותר אמר: אל תספדוני בעיירות כ"א בכרכים גדולים משום יקרא עיי"י כחוכות ק"ג ע"כ ורב אמר אחים לי בהספידא [שנת ק"ג:]. ורב אשי שאל לרב קיפוק הווא יומא מאי קא אמרת [מ"ק כ"ה:]. וכי כולם לא היו ענווים למחול על יקרא דשכבא. אך החירון לזה הוא דאמרינן בסנהדרין ס"ח ע"א כשפגע ר"ע במטתו של ר"א הגדול היה מכה בפניו עד שחיה דם שותה ולעק אבי אבי רבנא ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני לרעותי. והקשו חוס' והא כתיב ושרע לנפש לא חמנו ומי' חוס' בשביל המת אסור אבל הוא לנטער על סלוק המורה כדאמר הרבה מעות יש לי לפרוט. וה"כ מיושב קוי המיל נודאי ההספר שהוא רק יקרא דשכבא הוא יתון למחול אבל כל אלו הגדולים חסו ליקרא דאורייתא — * ע"כ גם עתה ספרי תורה כי חוללה תפארתך מי יסדר בהרים מי יתרץ שברים נפלה נורה מיום שלני הדור אומרים זה לזה מתי ימותו זקנים הללי ואני ואתה ננהיג הדור היתום הזה.

כתיב בהפטרתי כי תבא כי אני ה' מושיעך וגואלך חביר יעקב תחת הכחשת אביא וכן יגוי ותחת האבנים ברזל, ואחז"ל [ר"ה כ"ג:] תחת ר' עקיבא וחביריו מה יביא תחתיו והלא לזה אין תמורה. ואמרו קדמונינו זצ"ל משנה אחז"ל תחת ר"ע וחביריו מאלי, משום דרמזו

ואחר הכחמה הקריב ונסך והליק עליה שמן. והנה הקב"ה ידע שעתיד להתבשר שם ע"כ אמר עלה בית אל ושם שם כי לא הקריב קרבן עד שיבשר שם תחלה באבלו ויעקב לא הבין הכוונה מיד עד בואו לשם. ע"כ דברי מורי זצ"ל. — ואכתי לריך אני למודע היא גופא קשיא כיון שגלוי לפניו ית"ש שיתבשר במיתת האדקת ולא יהי יכול להקריב מיד אי"כ מיט מיהר עליו, עלה בית אל ושם שם, מה לו למחר לבית אל ישב פה עד בוא ליר מבשר מיתת האם ויתחבל ואח"כ יסע לבית אל ואבילות מה לי הכא מה לי החם. גם ית להבין אם כי מסתמא דבורה מינקת רבקה אשה גדולה וחשיבה ולדקת היתה אם זכתה להזכר בחורה ולקרא על שמה אלון ככות ולרף הספידה עם ההספר רבקה מ"מ מיט להזכיר זה בחורה ולו נתכנו עלילות שהזמין המינקת לנאן בעת מיתת הלא דבר הוא — ורמזין כי דרבקה מתה ולא נספרה כראוי כי היי הפולם מליזין על עשו על שדים שינק מהם. ולפע"ד מרומז זה בלשון דבורה מינקת רבקה ר"ל דבורים של הנקה שהניקה רבקה את הרשע עשו — וז"ל שזה בעלמו בכלל ההספר. כי רמזין כי משנה הכפיל פעמים צפי חולדות עשו בנה הגדול יעקב בנה הקטן לראות גדול לדקתה כי מדרך טבע הנשים להבז פטר רחמה ביתר שאת והיא ידעה לדקה יעקב ורשעת עשו על כן חבבה הקטן ורחקה הגדול כן כי רמזין. ומלא בהספידה וסיפור שבתה היה בכלל להזכיר לדקתה איך רחקה את הרשע וכמה הגיע רשעתו עד שכדין רחקה אותה. ומחוץ שבתה של רבקה היי צא לננותה שהולידה בן רשע על כן נקברה בהעלמה שלא לשמה שותא צפי הבריות כנל"ד. והנה כי רמזין כי רע ומר שרבקה שלחה את יעקב וגרמה לו את כל זה ועתה לא זכתה לראותו בשביו והוא לא זכה לראותה עוד.

ונבוא אל המכוון בעוה"י כי היו פה עכ יעקב נשי יעקב הם כלותיה ובני יעקב שהם בני כניה כולם שמעו תמיד יעקב מספר לדקתה וחסידיה וקדושתה והיו כולם מלפנים לראות פניה ולהביר אשה קדושה כואת, והנה פתאום נכזבה תיחלתם כי צא בשורה כי מחה ולא היי אפשר ליעקב להמשיל להם משל בהספידו מי דומה לאשה זאת ולא היה יכול להלהיב לבצם ולעוררם. גם כי עוב למטע כסיפור הספידה שלא לנאן לדי ננותו של עשו, ע"כ הזמין הקב"ה האדקת המינקת שהיתה נ"כ מופלאת בחסידות אבל פשיטא שלא הגיעה לקרסולי רבקה. ועכ"פ הרהר לבניו שהם בני כניה של רבקה ולנשוו שהן כלותיה, ראו ושפטו לפי ערך המינקת הזאת וזה היתה הברירה.

שער
*) בעת ההעתקת סלין היקרים הג"ל נזכרתו שיש תהיה ירי בקובץ התשובות סבבד מח"ז הגה"ק ר' שמעון סופר זצ"ל מקראקא תשובה א' להגאון ר' יוסף שאול זצ"ל, מוכר שם דברי אביו החיים בהספידו על רע"א ו"ע בענין ת"ח שצוה אל תספדוני. רק מוכרה אני להעתיק בריש ש"ש הגויי שאול זצ"ל בהספידו על הב"ס ועל בעהמ"ס ערוך לר זצ"ל, ששלח למהו זצ"ל לקראקא, וז"ל שם: והנה אם אסמך פוי הוא צוה שלא יספידוהו [ב"סופר ר' יעקב עטלינגער זצ"ל] כמו שכתב בצואתו הנשלח אלי אבל כבר כי בשו"ת בירת יעקב סימן פ"ג רתיה וגדול הדור אף שצוה שלא יספידוהו אין שומעין לו ועיש פלפול ארוך בזה. וזה רבית בשנים בעת אשר נבשר בביר רבינו הגדול דודי בעל ישועות יעקב והגידו בשמו שצוה שלא להספידו פלפתי בזה הרבה ואח"כ הגיע לידי ספר תשובה מאהבה ח"א סימן קע"ד וסימן ר"ז ומצאתי הרבה דברים מה שכתבתי והעיר בשם רבו הגאון בעל נ"ב הספיד את הגאון בעל פ"ו אף שצוה שלא להספידו והביא ראיה מהא דאמרו בבנהדרין דף כ"ח בעת

יוסף
שנפטר ר"א הגדול ה"י ר"ע מכה בבשרו עד שדמו היי שותת וכי התום ומשום שרט לנפש ליבא דמשום תורה קעביר הדי דגם ל"ת דשרט לנפש ליבא אם עושה בשביל תורה מכיש ד"א שיך בזה מצוה לקיים דברי התה, ובאמת אין ראוי משם דכמו שאין עובר משום שרט לנפש הויא דשכבה ספירנו ביים כמו כן אם עושה בשביל תורה ליבא בזה משום שרט לנפש ובני ובני עכ"ל — ומערה אעתיק פה מקצת מתשובת מח"ז זצ"ל וז"ל.
בעה"זי קראקא יום ה' ח' שבט תרל"ב פ"ק.
תתא שלטא רבא וחיי אריבא לכבוד ידיר עליון ודיר נפשינו הרב הגאון האמתי נשיא הלויים ניי עה"י פה"ח רש"י בקשית פו"ה יוסף שאול הלוי נאסאהנזאהן ניי אב"ד ור"ם דק"ק לכוב יעאם.
הגני שולח להדין לחזרה העתק ממילי דהספרא, וכי הב"ק שפור אצלי, לשלחו ליד בן אחי הגאון זצ"ל הסמלא מקום אב"ד ב"ב, אולי ירצה להרשים בצירוף הספרים אשר ספרו גדולי פרינת אוניארן על מות אחי הגאון זצ"ל. והנה ראיתי בדברי הר"ג דברי שמו

או בני כניהם הגדולים מהם כמו אביו דשמואל נתכבד בשמואל, ולפעמים ורוכ פעמים הוא זה יפוך שהזקנים גדולים והזנים פחותים מהם ומתעטרים בהתיחסם אחרי אבותם. אמנם אם תמלא שהזנים וכל המשפחה מתיחסים אחר גדול משפחתם וזקניהם, והוא מרוב ענותנותו אינו מכיר עצמו ומתעטיר ומתיחס שזכה שיש לו זנים או בני זנים או לוקחי זנותו כאלו זה הוא כדלמי ענותן ביותר שהרי כולי עלמא יודעים שהם מתעטרים בו, והיינו עטרת זקנים בני זנים שהוא הזקן מתעטיר בכניו, והרי תפארת הזנים עלמא הוא מאבותם, אלא שענותנותו של הזקן רבה מאוד, וזו היתה ענותנותו של האביה אחר שיחזק הרי מתעטיר שהוא בן אברהם הרי אברהם מתיחס שזכה להוליד את יחזק, והיינו ואלה תולדת מעשיהם יחזק בן אברהם ואברהם הוליד את יחזק זו היא ענותנותו של אברהם, ושל זה החסיד ועניו תלמידו של האביה.

וביבמות ט"ז פ"א בעובדא אי דיהונתן בן הורקנס כשפגע בר"ע חקשי לוי ולוקמי ולא יכול ר"ע להשיבו ח"ל יונתן אתה הוא ר"ע ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו אשריך שזכית לשם ועדיין לא הגעת לרועי בקר ח"ל ואפי' לרועי לאן ע"ש. והדבר תמוה דלמי לבזוי. לר"ע בזיון גדול על דאקשי לוי ולא יכול להשיבו וקראו רועי בקר. ועוד מה זו חשובה ואפי' לרועי לאן וכי רועה לאן גרוע מרועה בקר אדרבה כל אבות העולם רועי לאן היו, וי"ל ואקדים משאחז"ל [כרכות ד']. שמרה נפשי כי חסיד אני ודוד מי קרא לנפשי חסיד ומשני כך אמר דוד כל מלכי מזרח ומערב ישייט על מעתם ואני ירי מלוכלכות צדס שפיר ושלילא לטורא אשה לצעלה, והקושי מפורסמת כי עדיין לא מתורן אמתי קרי לנפשי חסיד ונחמתי ענש על שאמר זכרה לי אלהי לטובה [סנהדרין ל"ג]. והנה יש להבחין נהי דהפי"ה ה"י ת"ה ולדיק מ"מ הלל ירושלים היתה מלאה סנהדרין וכסאות

יוסף שער

וכל בשר אדם שרט בצער חליל שמים בעו"ה כשאני רואים שעדיין רוב האומות משתחיתים לעץ ואבן ואין העולם נתקן במלכות שמים בעו"ה, ע"כ מן הדיון שאסור לאדם לשרוט שרט על סת ביד שלא יחמיר בכבוד בוד יותר מכבוד שמים, ע"כ ר' עקיבא שלא עשה אלא בצערו על העדר התורה שציר דמי וק"ל בבלע"ד — מ"ס הגאון נוב"י ז"ל לא נחית לשעם זה דלא דרשו טעמא דקרא אלא ס"ל כל שריטה על נפש אסור יהי מאיזה טעם שיהי' כונת המצטער, ודוקא על ספינתו וביתו לא קפדה התורה, אבל כל שהוא בסבת אדם שמת אסור, מ"ס נדחה מפני כבוד התורה, מכשיב שיהי' מצות מצוה לקיים דברי המת נדחה מפני כבוד התורה, אלא הוא דבר תימה איך יעלה על הרעת שיהי' לאו בקום ועשה נדחה מפני כבוד התורה, אלא ודאי ברור דס"ל להתוס' דכל שעשה לכבוד התורה אין כאן לאו כלל, והוא מטעם הנ"ל ואין משם ראיה להתיר לעבור על דברי המת שצוה אל תמשינו עבליק שם, [ועי' ב"י וי"ד ס' ק"ג מ"ש בשם הרא"ש].

(*) הוא בכ"ק בפי' ויהי משנת תק"ף לשי' וליק שם: ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב ומשם רועה אבן ישראל. אמרו הראשונים בשוק תחת הנחשת אביא זהב שאחז"ל תחת ר"ע וחביריו מאי יבאי, ואמרו ז"ל שלפני זה כתי' אביר יעקב איתות רבי' עקיבא, וא"כ ה"נ סרמו על ר"ע היינו מ"ש שר"ע בן יוסף בעשרה הרוגי מלכות נהרג תחת יוסף שהוציא עשרה סיבין מבין אצבעות ידיו כפרשי' על ויפוזו זרועי ידיו והיינו מידי אביר יעקב רבי' עקיבא כנ"ל, והנה אחז"ל [יבמות ס"ב]: שהי' העולם משתומם מן התורה עד שבאו ה' זקנים מן הדרום ולמרו סר"ע ע"כ נקרא ר"ע סתומתא שחתם ספרא ר"י והתם ספרי ר"ש והתם מכלילא ר' ישמעאל והתם סדר עולם רבי יוחי וכל אלו הארבעה נכללו בתם כפתם שנה ר"ס וכולהו אליבא דר"ע סתומתא עפירשי' ריש מס' מילה, נמצא כל תורה שבעים ע"י ר"ע ועי' ר"ס ע"כ משם רועה אבן ישראל ר"ת מאיר שמשם רועה אבן כל ישראל בתורה שבע"ס, ומ"ס סדרם רבינו למשפט

שמו כרישא דאביר יעקב אותיות רבי עקיבא עי"י יש"ש פ"ד דגיטין בשמות חכמים אות עי"ן, ומאז אמרתי (*). גם נפרשת וחי נכרכת של יוסף כתיב מידי אביר יעקב רומז לר' עקיבא שהי' גלגול של יוסף בעשרה הרוגי מלכות כידוע, ויען כי כולו סתומתא דכל משניות אליבא דרע"ק ומשנה נקרא אבן בפי' מי שמת מסייע הזנים אלו בעלי משנה, ע"כ יולק אביר יעקב משם רועה אבן ישראל שכל אבני המשנה נומחם ממנו, ויען סתומא ר' מאיר תלמידו של רע"ק ע"כ משם רועה אבן ישראל ר"ת מאיר, נחזור לה"ל לפרש דברי חז"ל, כי שלמי סוטה אמרי' בעקבה דמשיחא שרו חכימיא למסוי כספריא וספריא כחזנה וחזנה כעמא דארעא ועמא דארעא נלדלה והלכו להם בעו"ה כאשר עיינו רואות ובלות, ולעומת זה הבטיחנו הקב"ה בהלכותו, וידוע כי זהו גידולו מהחמה וכסף מהלכנה, וידוע נמי מ"ש כפי ילקוט ראובני סוף פ' תרומה מסיים נחשת ומתחיל ואתה תלוז כאלו כתיב נה שת כי שת השחית העולם וכן נה אחר המבול וגמרו ע"י משה היינו נה שת, ואח"כ נמלא זהב מורה על מרע"ה ונחשת מדרגה פחותה ממרע"ה וכסף על הדומים ליצי, וברזל הם ת"ח בחינת נוקבה המקבלים, ועל"ס ואזנים המה בעלי משנה ובעלי תלמוד כמבואר בפי' מי שמת הנ"ל, וע"כ אמר בעלייתן של חכמי ישראל [תחת הנחשת] יהיו זהב כמרע"ה ותחת הברזל תלמידים הנמדדים יהיו כסף כלכנה, ותחת בעלי משנה ותלמוד נחשת וברזל, ומסיים ש"ס תחת ר"ע מי ומי ימלא מקומו הי חסיד הי עניו מתלמידו של האביה, והנה מענותותו של האביה הוא מה שאומר, כי מ"ש להקב"ה ואביר עפר ואפר אין חידוש כל כך בעמדו לפני הקב"ה אל תתהדר לפני מלך, אמנם הנה כתיב ואלה תולדות יחזק בן אברהם אברהם הוליד את יחזק, וא"י כצ"ר הס"ד עטרת זקנים בני זנים ותפארת זנים אבותם, והכונה כי לפעמים הזקנים מתכבדים בזניהם

ותרה המאורים כספירים באגדה ובהלכה, הגה מה שדחה הר"ג דאית הנובי מתי' סנהדרין דף ס"ח סברה ברורה היא והמה על הגאון זצ"ל כסודמה ל' יבן שמעתי מאמיו מאוה"ג בהספירו של איזי מאוה"ג רבינו עקיבא איגר זצ"ל שצויה נ"כ שלא להספירו, שיש לרהות ראה זו כסברת הר"ג, [ולוסף אסור, גם בתשובה מאהבה ס' ר"ז מרחק ראוי רבו כנ"ל, אטנם מ"ש הח"ס מה, הוא כפשי' שם בפי' קע"ד ע"ש] מ"ס חתי לו חתירה והמציא לעצמו הורר משום דחייב אדם בכבוד חסיו, ואמר כיון שבלשון [הצוואה] לא נזכר אלא שמצוה על תלמידיו ועל הרבנים, היינו שמענותנו ברחן מן הכבוד שחילקם לת"ת שהכל בקרוביו, ומענותנו לא החזיק עמו לתיח, לו יהיה סרביו, מ"ס התניו ובניו סחוייבים בכבודו, ובאמת עיקר סברת התוס' איננה ברורה להלכה דאפשר כתיבן הראשון של תוס' ויבמות דף י"ג, ובלא"ה מי ימר שהיה מכה בסתבון עד שפוך דם, אלא שהיה מכה בבשרו סוב צערו ולא הרגיש שהדם שותת — ומלישנא דרבייתא [מכות כ"ג]: דנקטה ביתו שנפל וספינתו שטבעה בים ת"ל לנפש אינו חייב אלא על המת בלבד, ולא נקמה דבורא טפיה על עברו שמת שאינו מצטער אלא אברת ממנו שמשמש נדול שאבד וכיוצא בזה אשילו כל אדם שהיה לו ממנו הגנת ממון באיזה צד יהי' שרי לשרוט שרמת עליו, אלא ודאי שכל שהוא על נפש אדם אסור מנה"כ לפי שהיה זה סחוקת הגוים ע"ז, לשרוט שרמת בצערם על סתת א' מהם, ע"כ אמרה התורה לנו לעשות בן על נפש אדם בן שתהי' כונת המצטער על אברת הנפש או על טובה צדדית שתחסר ממנו בהדרה, ואולי גם התוס' לא אמרו אלא דוקא על הספד תורה שנתמטעה בהעדר התיח כהא דרי' עקיבא שאמר כמה פורשות יש לי לשרוט כמה שאלות יש לי לשאול, שצער הזה הוא כבוד ענת התורה ית"ש, והתורה לא אמרה אלא להראות צער נדול יותר מראי עד שטך דם על נפש אדם שגראה כסובה כבוד ביד יותר מכבוד קניו, שאולי בן היה מן הראייה להיות כל ראש קרחה

למשפט וכהניס מורי הוראות ואיך נכנסו להלך המלך פנימה בשפיר ושליח ולא היה להם לשאלו ההוראה משאר חכמי ישראל. אבל י"ל אה"כ אך כיון שהקרא מעיד על דהפ"ה וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום [שם] א"כ כל שום ספק שנסתפקו בעלי הוראה בשפיר ושליח וכדומה לא יאלו ידי חונתם עד שהקריבו משפטם והוראתם לפני מי שהלכה כמותו שמכוון ההלכה אל האמת ע"כ היו ידיו מלוכלכים לטור נשים לבעליהן. והנה לזכות לזה שיוקבע הלכה כמותו לאו כל אדם זוכה לכך כדאחז"ל יגעתי ומלאתי תלמידי והני מילי לדודי אבל לאוקמי גירסא סיפתא הוא משמיה [מגילה ו:]. והרי ב"ש מחדדי טפי ואפ"ה הלכה כב"ה הואיל והי' ענותנותו ביותר [כפירושין י"ג:]: כי המתחסד בין אדם לחבירו בשלום ובמישור זוכה לשלום של תורה שיקבעו הלכה כמותו ולא יחלקו עליו. והנה דהע"ה הי' עושה משפט וזדקה לכל עמו חכה שיקבעו הלכה כמותו. והנה דהע"ה מרוב ענותנותו כמשאחז"ל [מ"ק ט"ז:] שבגדלותו הקטין עלמו לפני מי שגדול ממנו בחכמה ע"כ שפט כפשו מה זה שדי מלוכלכו בשפיר ושליח וכי לדידי ולחכמתי לריכיס הלא הם גדולים ממני. והיינו שמרה נפשי ממכשול כי חסיד אני ולא למדן ע"כ לריך אני לרחמים.

ולבוא אל המכוון כי אברהם הוא שרש החסד כידוע. ועקב שרש התורה. ובפי פתח פירשי פרי החג נגד אברהם דכתיב ואל הבקר רץ אברהם והכבשים נגד יעקב והכבשים הפריד יעקב. וא"כ בעל החסד הוא רועה בקר על שם ואל הבקר רץ אברהם ובעל התורה הוא רועה לאן נגד יעקב. ובתשובת ר' מנחם עזרי' סי' ס"ג מייתי מקובל * דהאי עובדא דמסי' שנת קכ"ז ע"כ הי' ר"ע כשהי' עם הארץ לומר גם אז הי' בעל מוסר בין אדם לחבירו וזן לכף זכות ע"ש. והנה יהינתן בן הורקנס אמר אחי הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו פי' מסוף הנהגת עה"ז עם הבריות ועד סופו בתכלית תורה ועבודה מקלה אל קלה הנעת אל תכלית וכיון שהקשיתי לך ואוקימתך איני חושדך שיהי' החסרון במה שאיך מפולפל וחרף בחורה זה איני חושדך אלא שפדיין לא הנעת לרועה בקר בגמ"ח בין איש לחבירו והשיב לו מענותותו אף לא לרועה לאן כי גם בפלפול התורה אינו שלם — וכל זה מענותותו וחסדותו של רבי עקיבא.

ואכתי פש גבן פסוק בהפטרות עקב אני הי מושיעך וגואלך אביר יעקב ארצה חסד כריתות אמנם. האי אביר יעקב נמי מרמז ארבי עקיבא ומה עינו. י"ל ע"ד חדוד, הנה כבר כתבתי במקום אחר דאחז"ל גדולה תשובה שדוחה לית שבתורה דכתיב הן ישלח איש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר התשוב חלו עור ואת זנית רעים רבים ושבו אלי נאום ה', והקשה בסי' חוסי' יה"כ מאי אולמא דתשובה הלא כל עשה דוחה לית, ואמרתי ליישב דקיי"ל דמחזיר גרושתו דוקא כשנשאת לאחר אבל אם זנתה עם אחר מותרת לבעלה הראשון. ולפ"ז גרושה שנשאת לאחר על תנאי שחם תתרה ותחפייס לבעלה הראשון יהי' כל בעילותיה עם השני בעילת זנות ואין כאן קדושין א"כ זו מותרת לחזור לבעלה הראשון בלי ספק.

הקדוש והתם הששנה, והוא משבט יהודה ע"כ בברכת יהודה מחוקק מבין רנ"ו הוא רבינו הקדוש מחוקק וסופי תיבות מחוקק מבין רנ"ו קנ"י נספרי' יוסף רמו על ריע הנ"ל. עכ"ל"ק שם.

* שם מייתי בן בשם שאלות, וב"כ הדיב שם בשטו בהנהגות הש"ס, ובדי' ח"ס ע"ס שבת שם.

ולפ"ז קשה אש"ס ואקרא מאי קאמר ואת זנית רעים רבים ושבו אלי הלא ע"י תשובה תתהפכו העוונות לזכיות וא"כ לא הי' קידושין עם רעים רבים ועדיף טפי מתנאי הכ"ל וא"כ מאי רבותי דקרא. וי"ל דקרא מיירי בעושים תשובה מיראה שלא יתהפכו לזכיות ואפ"ה ושבו אלי וא"ש. ולפ"ז יפה קאמר גדולה תשובה שדוחה לית כגון תשובה מיראה דאפשר בלא דחיית לית ואפ"ה הקב"ה מהכל תשובה מיראה ככ"ל.* אך התוסי' הקשו [סוף גיטין] תפ"ל בלא לאו דלא יוכל הרי היא סוטה שנתגרשה משום ערות דבר ומי' לעבור בשני לאווין או בעשה ולא וא"כ עכ"פ קשה לא אחי עשה ודוחה לית ועשה ולא שני לאווין. אלא זה לנ"ש דאמר לא יגרש אה"כ מלא צה ערות דבר וא"כ ע"כ הא דכתיב הן ישלח איש את אשתו לריך לומר דמיון חטאתינו הוא לערות דבר, אך ב"ה ס"ל אפי' הקדיחה תבשילו ור"ע מיקל ביותר אפי' מלא אחרת נאה הימנה, א"כ אין ראי' משילוח וספר כריתות שלנו שהיינו בנחיתת ערות דבר אלא כחטא קל כ"ש ושפיר נחזור ונשיב לקדמותנו כימי נטוריננו. והיינו אני ה' מושיעך לקבל חוהך בתשובה דעשה דוחה לית ככ"ל. ואי משום תחילת גירושין וגואלך אביר יעקב רבי עקיבא דלא נתגרשה ע"י ערות דבר, ומעתה כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמנם ואין הפי' איזה ספר כריתות שלא נתגרשה מטולם שהרי כתיב הן ישלח איש את אשתו וגו' ככ"ל אלא איזה טענה יש מספר כריתות אמנם לדחות אחכס כי גואלך אביר יעקב רבי עקיבא הכ"ל.

אחז"ל [שבת ק"ה:] כל המעטל בהספדו של חכם ראו לקוברו בחייו. ופי' בחייו של חכם ולא יראה חכמים ימותו והרשע קיים. ואחז"ל צפי צמה צמחה [שבת כ"ה]. והתוית תיו על מלכות האנשים תי"ו תחיה תי"ו תמות אמרה מדה"ד לפני הקב"ה הי' להם למחות וכו' חס לפניך גלוי לפנייהם מי גלוי שלא יקבלו וחזר הקב"ה ממדת טובתו ונגזר מיתה על הזקנים שלא מיחו בשנים ע"ש. ולכא"י לריך ביאור מה לשון תי"ו תחיה ותמות והלא תתיי' אינה שרשיות במלת חי ומיתה. אמנם יוכן כי תמונת תי"ו היא אי' משני אופנים דג' דלית ונרין ב"דה ונעשה תי"ו והוא אותיות דן או נ"ד ומרמז על דין ועונש, או לירת ח' ועוד י בתחיתו והוא ח"י. והיינו לשיטת רש"י פי' הקומץ כיט ע"כ דלורת ח"ית חוטר בראשו היינו מקל ולא גג כר"ת, נמלא כמלא הרשעים הי' כוח תי"ו בלי חוטר בראשו ומורה על דין. ועל מלא הזקנים הי' כוח תי"ו עם חוטר מקל בראש גגו והוי ח"ית י"ד ח"י. והנה מקל רומז בכל מקום על ממשלת מקל נוסף וחובלים מקל ורלועה מטה עה ומושל. וכגון עול מקל והך על

* הנה פה שכתב סרן ברוש הרבור: „הנה כבר כתבתי בסקום אחר" וכו' תמצא לעיל בחלק א' בדרוש לש"ש תקצ"א לפיק דיה הוא יפתח וכו', ושם חבא, כתב סרן בתם דקרא ואת זנית וגו' ושוב אלי מיירי בתשובה מיראה ואפ"ה ושוב אלי. אבל בדי' ח"ס על פ"ז סוגיות הש"ס דף י"ג סע"ב מצאתי שדביא הדיב ראו ל"ה דמיירי בתשובה מיראה וי"ל שם: סדקאמר הלא חנוף תתנף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ה' יראה דהבונה עפשיש ח"ה דהעובר מיראה נקרא עבודת החנוף וע"ד נרע יותר מעבודת הצלמים דאין לו אלא נעבר א' העובר מיראה אין תכלית לנעברו ע"ש. והיינו דאמר קרא הלא חנוף תתנף הארץ ר"ל עבודת החנוף כנ"ל שאין אתם שבים כ"א מיראה ואת זנית רעים רבים ר"ל דיש לך נעברים רבים כנ"ל ואפ"ה ושוב אלי נאום ה'. עכ"ל"ק שם. וביה מיישב שם קו' כפ"ת הג"ל. עפ"י רמב"ן יתרו ער"ת דעשה סחך אהבת האדברים ול"ת הוא רק מיראה ע"כ ער"ת. וכעתה הבא דמיי"ו קרא בתשובה מיראה ואפ"ה דוחה היינו גדולה תשובה וכו'.

הקדוש והתם הששנה, והוא משבט יהודה ע"כ בברכת יהודה מחוקק מבין רנ"ו הוא רבינו הקדוש מחוקק וסופי תיבות מחוקק מבין רנ"ו קנ"י נספרי' יוסף רמו על ריע הנ"ל. עכ"ל"ק שם.

* שם מייתי בן בשם שאלות, וב"כ הדיב שם בשטו בהנהגות הש"ס, ובדי' ח"ס ע"ס שבת שם.

קרקדם. והיינו טענת מדה"ד אלו הזקנים לא נמחו ולא שלטו במקלם א"כ הסר המקל מגנו של הית' ויהי דין וגם עליהם יצבור כוס, אך כל זה באותן שיש ספק אולי ישמעו ויחזו אך אותם השמחים עלי גיל צמיחת הזקנים כי עתה פטרום ש"מ שמיהו בהם צהייהם ולא שמעו ויהי קשה עליהם עול סבלם של זקנים הלדיקים א"כ למה למיתת הזקנים ראוי היו אלו לקיבדם צחי הזקנים.

לקוטים ממילי דהספידא.

[פ' לד לד*] **ויאמר** ה' אל אברהם לך נך מאהרן וגו'. ויל אחמי לא כתיב וילא כמו גבי יעקב. ויל דבשלמא יעקב שהי' בבאר שבע שהיו כמעט רוב אנשי העיר לדיקים גרים ותלמידים מן אברהם ויחזק ולכך הי' יליאתו של יעקב עושה רושם אולם לעיר על פרידת יעקב מהם שהיה הודם וזיוס כמו שמפרש רש"י ז"ל, אבל אברהם הי' באור כשדיים שהי' כולם רשעים גמורים ותלמידי נמרוד וגם בני חרן כן והיו מלעגים עליו בני דורו על שהיה מחדש אמונה בעולם והיו כולם שמחים בנסיעתו מהם לכן לא שייך לאמור לשון יליאה. ומה שאמר לך נך הוא מרמז כמו שמלינו במדרש שלא לך אמר הקב"ה לך תשלה ולא להם, כי ע"י שילוח המרגלים בא עושה למשה ולא להם כי ע"י שהולחנו ישראל להיות עוד מ' שנה במדבר הי' הי משה עוד מ' שנה והי' רעה לבניי, וכן נאמר עכשיו אל"ל אברהם כידוע שהי' ביתו פתוח לרוחה ולפרנס עניים וללמוד דעת וידיעת הבורא עליהן כמלא שיליאתו מהם הי' גורם להם רעה ולאברהם נעשה טובה כמו שאמר אחיכ ואברכך והגדלה שמך וכאן הי' אתה זוכה לבנים.

ובזה

יבואר ננה שרמז המדרש בקינה שקוין דוד על אברם כי שר וגדול נפל היום הזה [ש"ב ג'] ופי' המדרש שר כי עקב דכתיב ושר אל מלאך וגדול כאברהם שנאמר ואגדלה שמך. דמלת גדול רמזו על גמילות הסד כאברהם שהי' זן ומפרנס, ויעקב לא הי' ענין זה מחמת שהי' אלל יחזק ושארי אנשים שהיו בבאר שבע, אך הי' במדרגת שר וחשוב מכולם בענין עבודת השם כמו שנאמר וילא פנה הודם זיוס והיו בני עירו מלעגים על יליאתו וזה הענין לא הי' אלל אברהם ואברהם הי' שמחים ביליאתו אבל הי' בו מדרגת גדול שהי' זן העניים כ"ל. לכן אמר דוד שאברם הי' לו מדת שר כי עקב דהיינו שהי' הודה חזיה והדרה וגדול כאברהם שהי' ביתו פתוח לרוחה ואף שהיה ערוד תמיד במלחמה היפוך מדרגות הללו וכמו שפי' רמב"ן [דברים כ"ג י'] שהולך התורה להזהיר לאנשי מלחמה וכשמרת מכל דבר רע, אבל אברם לא הורגל להיות כאנשי מלחמה, לכן אמר אחיכ ירך לא אסורות דהיינו שהי' ידו נשאר פתוח לפזר לעניים ורגליך לא לנחושתיים הוגשו דהיינו שלא שלטה השאת הכחש א"ע"ג שהלך תמיד במלחמות האומות לכן ראוי לקוין על נפילת היום, אך לכאורה הי' חסא לדוד על שאמר לשון נפילה כדאשכחן בהי' ספדנא שאמר על ר' אחי לשון אבידה [מ"ק כ"ה:] וזה לא שייך בלדיקים כי הם הולכים לאור החיים הנלחי והיתכן לומר עליו לשון נפילה, לכן אמר אחיכ כנפול לפני בני עולה נפלת דהיינו אלל בני עולה ורשעי הדור היא נפילה כי הם חיים מאמינים בשכר חיים עה"כ ואלל יקרא למיתת לשון נפילה אבל אלל הלדיקים לאו נפילה (**).

[פ' מקץ] **ויצא** לבס ויחרדו איש אל אחיו אמרתו על לדיק שמת ויחרדו איש אל אחיו לא על עצמו כ"א אל אחיו כי הי' מחזורה שמת ידלגו כל החזורה [שבת ק"ו.]. ולא היה להם לומר עשה אלוקים לנו כמשאחז"ל [תענית ט"ו.]. על זה חילת אדם תסלף דרכו ועל הי' יועף לבו אלא שילא לבס ולא דברו כהוגן מחמת חרדה — נורא חלוקים ממקדשך אל ישראל הוא נותן פח ותעלומות לעם [תהלים ס"ח], כשהקב"ה נורא ממקדשו ועושה דין בלדיקים אז הוא טובה לעם כי נחכפרו במיתתו. וזו היא אל ישראל הוא נותן ע"י עון ותעלומות לעם ע"כ ברוך חלוקים ברוך דין האמת. ואנו מתפללים ואל תשחית זכר שאריתנו וזון אדם המיחדים שמך פעמים בכ"י וזומרים שמע. כי רש"י ס"פ שופטים כי שמע ישראל אחס קרבים היום למלחמה על אויביכם, אפי' אין לבס אלא זכות שמע ישראל אחס כולחיס, ובפרשת תבא פרש"י כי תלל מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע כי השטן מקטרנ בשעת הסכנה ולריכס להשגזר אפי' מדיבור רע ונראה כסתירה, אבל באמת הכל חד דודאי גדול זכות העדות שלנו מעידים על אחדות ית"ש אך אם שפתינו נקיים מבלי דובר נבלה ועולה לא נמלא בשפתיו אבל אם לא נשמרת מכל דיבור רע א"כ פה דובר נבלה מעיד על אחדותו אמתו, והנה כתיב [לפניה ג'] שארית ישראל לא יעשו עילה ולא ידברו כזב ולא ימלא כפיהם לשון תרמית, אנו מתפללי ואל תשחית זכר שאריתנו ומה היא זכר שאריתנו שלא לדבר כזב ועולה ונבלה, ואז חון אדם המיחדים שמך פעמים בכל יום, [כ"ה ק"ל'ו לפ"ק]:

[פ' מקץ. *] ביום א' פרשה זו שמענו שבשבת העבר מת הצדיק הגדול הוקן הבקי וספורם בדרו' שבע ימים שהי' הרש' אביד דק"ק קיצע, והלך אדום"ו, עם כמה אנשים נבדרים ורוב הישיבה לכבודו ללוותו ולספרו, לפני מיטתו.

איתא

בב"ר פי' זו, כד דמך ר' סימון בר זבד אצל ר' אלעזר ואמר ארבעה דברים הן תשמישו של עולם וכונן אם אכדו יש להם חילופין ת"ח שמת אין חנו מולאין תמורתו א"ר לוי שבטים מליחה מלאו כתיב וילא לבס ואנו שאכדנו את ר' סימון עכ"ל. והנה לכאורה נראה לפרש בני מאמרים להדדי, דעיקר הספד הוא לעורר לבות בני אדם לקוין עליו, והנה ההוא ספדנא פתח כי נח נפשא דרבינא תמרים הניעו ראש על לדיק

האלו אמר ארסו על מיתתו של המפורסם ר' משה לייטערסדראף וציל שמת ביום א' ד' [ה] חשוון שהיו בו סדרות הגיל שהי' זן תמיד וסביב לאחריני והיה שר ספורם, והיה תמיד עוסק עם אנשים של בנו החדשה והוא עומד בצדקתו ועוסק בתעניתו מתחילתו ועד סופו ונשמחו תצורו בצור החיים וירפאל עלינו ועל בנינו א"ם. עכ"ל. [על המצבה הסובא בשי' אבנו בית היוצר פי' ליו חקוקים תוארים גדולים מהג"ל, ושורה ראשונה: "והוא חסר מנוע היתום לבית לדיד" חולת זה לא מוזכר שם שם משפחתו וכנראה שרית "לד"ר" היינו לייטערסדראף, וא"כ טעות הדפוס יש שם במ"ש: ויפת משה עבר הי' בן שמונים שנה ונקבר בבור גדול ביום ה' השקן. התקש"א ציל תק"פ].

[*] סבאן ער סוף התיבות, וכער כל ישראל א"ם לקוח גיב מפנקו ולשונו של היום ר' פישל סופר ז"ל בשם רבו החיים, משנת תקש"א פ"ק, והנה היום ר' צבי הירש ברודא ז"ל הגורם פה היה רב בראשונה בק"ק מענין, ששם נתקבל לרב אברק"ק קיצע, והי' שם לערך מ"ו שנים כתיב פה בסוף הסאמר מהרב דמ"ס ז"ל. ונדפסו ממנו זיל חבורים, ספר תאמי' צביה ארץ צבי ביאורים על שו"ע אה"ע' בהסכמת חס ועוד גדולים [חזא וויען תקש"ג ל' וח"ב במ"ב שנת תיר' לפ"ק] וספר שני עשרים רישות לטועמים [סראג תקש"ה ל'], ומזכר לשבת בשו"ת טוב"י מה"ק האה"ע"ו סימן ט'.
כתמר

[*] מפנקו ולשונו של רבינו פישל סופר ז"ל בשם רבו החיים משנת תקפ"ו. [**] הדב ר' פישל ז"ל כתב בסוף סאמר זה בזה"ל: וברבים

המלוכה לגדור הפרעה, אבל חקוקה שלא אלערך לזה ח"ו,
ואז יהיה שלום לו ולתורתו, וכסאיו יהי נכון ברעות ה':

והגני חוחם לכבוד ה' ולתורתו.

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה פה

שיל"ת, פ"ב גהוי לידם עש"ק ה' תשרי ש"ש לפ"ק,
שלום וכ"ט ליי"ג תלמידי הרב החרוץ המופלג מהר
מאיר ג"י, ולחתנו הרב מהר"י מעגל כ"ץ ב"י:

הגני בחזר ושולח מעט אשר לפני, מאפס הפנאי העליתי
קלת, אם יהי ה' עמדי תראה מה יתן ה':

אשר ה' ספק אללו הא דספרי זוטא, והוא מפורסם
אלל כל הדרשנים, ואזכיר לו גרגר אחד מחידושי
הורה שלי, ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו
[במדבר ע"ו, ל"ד] יש לפרש קר, דלפי ה"ל א) שהי
מוליכו והולך לפני כל העדה, ואם כן [כרי] בית דין
[שרא] כלו חייב — זכאי [סנהדרין י"ז ע"א] משום דכתוב
ושפטו והלילו ב), וא"כ קשה הא לא ה' שום זכות ללמוד
עליו ומאיזה [טעם] נתחייב. ואפילו אי הוראת שעה היתה
[שם פ' ע"ב], מכל מקום מה עלה על דעת משה רבינו ע"ה
בהניחוהו במשמר כלל ערם שחורה לו בקצ"ה הוראת שעה.
אבל משה רבינו ע"ה לא ה' יודע אי חנק אי סקילה
[שם ע"ח ע"ב], והקשו תוס' הא צ"ע להתרות צו באיזה
מיחה יומת, ולמאן דאמר מותרה לדבר חמור הוה מותרה
לדבר קל אחי שפיר, ע"ש בתוס' ג), וא"כ אחי שפיר, זה
ה' הזכות שלמדו עליו איזה מהסנהדרין, שאמרו אין כאן
התראה, והוה שפיר ושפטו והלילו, והיינו דקאמר ויניחו
אותו במשמר אף על פי שהיתה חזילתו על כתיפו צפני
כל העדה ואין כאן זכות, מכל מקום הניחוהו במשמר כי
לא פורש, פירוש, המתירם צו לא פירשו לו מה יעשה לו
אם סקילה אם חנק והוה והלילו העדה, וע"כ הניחו [כו]
במשמר:

מה שכתב ר' מאיר אינו מפורש בפרק יש נוחלין [צ"ב
ק"ע ע"א], והי' לו להקשות כן מקודם, שכתבתי גם
ר' יהודה סבירא ליה כתלמידי ר' עקיבא התם, והיינו
משום דסתם תלמידיו היינו חמשה תלמידים שהיו לו
ביחוד [כיצמות ס"ב ע"ב], ומכל מקום עיקר כולם שנגרר
אחר ר' עקיבא ה' ר' מאיר:

ראשו, ע"כ. וחתם רצ"ם ור"ת וק"י רבנים ע"ש. ולפענ"ד
נראה מש"ה דקדקו ששימנו אותם רוב הקהל [מפני
חשיבותם] דתרווייהו צ"ע, שהי' חשודים והגונים להתמנות,
וגם דעת רוב הקהל, דאפילו חשודים והגונים צ"ע
דעת הקהל ורזנס, דלא עדיפי מצללאל שהי' לריך דעת
ישראל, ואפילו דעת רוב הקהל, דמ"מ צ"ע חשוד והגון,
דלפעמים הרוב מושלים בזרוע רמה, וקשר רשעים אינן
מהמנין [סנהדרין כ"ו ע"א], ולא תהי' אחרי רבים לרעות,
ויעיין בא"ת סימן [ג' סק"ג], הדור אחס ראו ושמעו כמה
רצ מהעונש שיש בזה הנוטל שררה על הציבור ע"י שררה,
ובעו"ה פשטה נגע לרעת ממחרת זו בזמניו, וכמה כרכים
נחרבו וכמה צתי מדרשות נדלדלו ע"י כ' וכו'] עכ"ל, אי"כ
לא חקוקה ח"ו שאדם כשר מישראל אשר הריחו ביראת ה'
ואור תורה צוער בקרבו יראה ח"ו להכות גבחלי ישראל,
והי' ילולו מאש הזה וכיוצא צו לע"ל:

והשנית שמעתי מלעיגין ואומרים כי מעלתו מעולם לא
נשמך, ולא עמד לפני שום רב, ואפשר לא שמש
חכמים כלל, וחלילה שיפול במלודת רבים חללים הפילה
[כסוטה כ"ב ע"א], עיין ש"ע יור"ד סימן רמ"ב [סעיף
י"ד] בהסכמת רמ"א שאין לזוז ממנהג אבותינו ליעול
סמיכה, וכל זה בגדול ות"ה ידוע לרבים, אבל לא כל
אדם יכול לאמר חכם ורב אני, אי"כ איש כזה צודאי לריך
להראות חזותו לרבים, ואם אירע [שנתמנה] איש כזה,
פשיטא שאסור לאכול מהוראתו:

והנה כבר זה התללות צמה שהקדמתי שאם אולי תרווייהו
ליחנכו במעלתו, ושקר ענו צו ימחל לי על כל
דברי, אמנם אם ח"ו האמת הוא כן, איעלהו ויהי חלקים
עמו, כתוב [ויקרא ד' כ"ב] אשר נשיא יחטא, ואמרו
חכמינו ז"ל [הוריות י' ע"ב] אשרי הדור שגשיא שחטא
מציא קרבן על שגחתו, הנה העבר אין והעתיד עדיין, עלי
להסיב לצ כל חכמי עירו ומדינתו שהי' מרצה להם, אך
צאת יאות אם על הולאת הקהל יעמיד עמו לפני יוד
נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה יהודה כהנא
אב"ד דגליל מארמארוש, ואם ראונו בכך יודיעני, ואכתוב
לידידי הגאון הגדול ה"ל, שלא יכבוד ולא יחמיר עליו,
ושלא יגרום לו צושת, ואם אולי לא ישר צעיני מע"כ נ"י
כי שכה או לא למד ולמוד מרבותיו הגאון מו"ה צעריש
זללה"ה שהיה לעיר לימים כשנתמנה בק"ק קרעמיר,
החזיק מורה הוראה אללו איזה שנים, וכן עשו שאר גאונים,
אבל חלילה לעמוד על דעתו, ואני אלפה לתשובתו, יאחו
דרך לדיקים מחכמי ישראל, ואם לאו אדע כי דקו דברי
דאפקיבו לקלא, וע"כ אכתוב לקהלתו ולכל המדינה לאסור
הוראתו, וגם תראה להתאמן צ"ע במקום גבוה שרי

ג) בבא בתרא ק"ט ע"א ד"ה שנאמר, שבי' דלר' יהודא דס"ל
בסנהדרין פ' ע"ב דהוראת שעה היתה, לא ידע משה כלל שדינו בפיחה.

א) ר"ל המדרש שבספרי זוטא.

ב) שם לא דרש ממקרא זה, אלא בריש סנהדרין ב' ע"א דרש
מ"הוצילו" ובעיני עדה מצלת.

ופשוט דכיון שיכתוב הפרוצבול, שזכר כל הוגש הלוה עושה שליחותם של בית דין הגדול צעלי הפרוצבול, ואפילו הצעל דין יכול ליגוש לעצמו בשליחותם, ומכל שכן בית דין אחר. ופשוט דפרוצבול אחד מהני על מאה שנים, אבל לא על הלוואות של אחר כך, ומשום הכי יפה כתב הריב"ז [מכות ג' ע"ב ד"ה א"ר] שלא ישכתב תורת שביעית, שהרי בכל שמטה לריכין לעשות פרוצבול על הלוואות המתחדשות צין שמטה לשמטה. והנה אמת קודם שתקן הלל פרוצבול והי' לריך למסור שטרותיו לצית דין אי חזר ונעלם מהם, צעלה מסירה הראשונה, וזה קול פרוצבול, ומכל מקום הקשה הר"ן [גיטין שם ד"ה התקין] מאי עמא תיקן הלל קולא זו נגד הדין תורה משום שנמנעו מלהלות, הלא יכולים למסור שטרותיהם לצית דין בכל שמטה ושמטה. ועיין כתובות דף פ"ע יראה מתני' אין אשה גובה כתובתה בלא גט ולא חוב בלא פרוצבול, ופרוצבול דומיא דגט, על כן כל מה שדייק אקוביות ש"ם דגיטין אינו:

גם מה דמשמע מדבריו דרי' שמעון בן גמליאל פליג אדרצקן התם, לא עיין שם [פ"ט ע"ב], דמסקי חסירה מהסרה והכי קתני שרצן שמעון בן גמליאל אומר:

ואין בהאריך בדברים פשוטים וד' שנותיו יאריך, דברי אריג, משה"ק סופר מפ"פ דמין

תשובה פז

שיל"ת, פ"ב יום א' ז"ך סבתקע"ו לפ"ק.

שלום לידידי תלמידי החרוץ ושגון המופלא מה"י מאיר נ"י, סאבטיש:

בהציתי בנועמו כי חדית היא לי. ועל דבר קושייתו על דברי נימוקי יוסף בצבא מליעא פרק השואל סוגיא שאולה ושכורה [ל"ז ע"ב ד"ה וכלה אומר], שכתב להרמב"ם [כי' שאלה ופקדון פ"א ה"ה] דהשומרים מתחייבים משעת משיכה, אם כן צאינו יודע אם צעשה שהי' שאלה או צעשה שהי' שכורה הוה ליה איני יודע אם החזרתי לך ומן הדין שיאומן החובצ שעינן צרי, ואם כן מאי פריך ש"ם [שם] תיובתא לרי' נחמן, ותירין נימוקי יוסף, דמייירי שהיה צחצי היום הראשון שכורה וצחצו השני שאלה ותחלת משיכתו על שכירות ולא על חובצ שאלה והוה ליה איני יודע אם נתחייבתי לך, ועל זה הקשה מעלתו אם כן לפי המבואר בפרק קמא דכתובות [י"ב ע"ב] צסוגיא משארסתני נאנסתי, דהיכי דחזקת בגוף מסייע להתובע כולי עלמא מודים דברי עדיף, אם כן הכא נמי חזקת חי

והנה הקדמונים אמרו אהא דאמרו חכמינו ז"ל [ר"ה כ"ג ע"א] תחת הנחת אביא זהב וגוי תחת ר' עקיבא וחזריו מאי יביא תחתם, ואמרו הקדמונים ז"ל לכן אמרו חז"ל תחת ר' עקיבא וחזריו, משום דכתיב בהאי קרא [ישעי' ס' ע"ז] "אביר יעקב" שהוא אותיות "רבי עקיבא", ומשם למדו צעמות גיטין לכתוב ר' "עקיבא" באלף, אלא יש אומרים אדרצא מדהזכר כאן מיחתו אין לכתוב אלא צהי כסופי תיבות אור זרוע ללדיק ולישרי לב שמחה, עיין שם ד). והמקובלים [כתבו] צעשרה הרוגי מלכות הי' רבי עקיבא גלגול יוסף ונהרג על עשרה טיפין שצין אלצטות דיור. ואמרתו גם זה מרומז צפרשת ויחי [מ"ט כ"ד] מירי "אביר יעקב" כה"ל. ולהיות פאר תלמידו ר' מאיר, שזכה לסתום המשנה חליבא דרבי עקיבא ה, על כן רמז שם ראשי תיבות משם רועה אצן ישראל, אותיות מאיר, ועיין פרק קמא דעירובין י"ג ע"א. יום א' אי"ה צבוקה השכם יחזיר לי הקונטרס:

הכ"ד א"ב לנצח,

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה פו

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום עש"ק יתרו תקצ"ג לפ"ק. שלום וכ"ט לידידי הרב המופלג ומפורסם כש"ת מהו יודא נ"י אבדק"ק רעטע יע"א:

היום הגיע זמני לומר שורה ושורתיים על יקרתו — מי שאבד או נקרע פרוצבול שלו בתוך שנת השמטה, תליא צפולגתא דחנאי בתוספתא פ"ח ומייתי ר"ש פרק צתרא דשביעית [פ"י מ"ה] כמו שכתב גם מעלתו, וטעם פלוגתתם אי עממא דפרוצבול כדאיתא צירושלמי [שם] דהו"ל כגבוי ועומד מעת מסירת הפרוצבול, אם כן שזכר אין הפרוצבול אלא ראי' צעלמא שכבר גבו בית דין חובותיו, ואפילו נקרע קודם שגייע שמטה, נמי מועיל, והכי קיימא לן, ומשום הכי מהני לתלמיד חכם אמירה צעלמא [חוי"מ סי' ס"ז ס"כ], אך איכא טעם אחר כפירוש רש"י פרק השולח [גיטין ל"ו ע"א] שאינו כגבוי כבר, אלא כל זמן שארלה ליגוש, אחס בית דין גוגשים, והפקר בית דין יכלו ליגוש שלא מן הדין, ולזה אפשר לומר דהפרוצבול עושה הקנין ואינו לראי' צעלמא אלא השער עושה התוקף ולריך שיחי קיים צעשה שיכנס איסור הנגישה שהיא רגע מולאי שביעית, וזה דעת רבנן דרי' שמעון בן גמליאל [כתובות פ"ע ע"א], ולא קיימא לן הכי, דלדידהו לא מהני מסירת דברים לתלמיד חכם:

ד) עיין טריז אה"ע סי' קכ"ט בדיני שמות גיטין.

ה) סנהדרין פ"ו ע"א, סתם מתניתין ר' מאיר וכו' וכולהו אליבא דר"ע.

מזרע נירון קיסר כמ"ש בגיטיין ו. וכן מבני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים כדברי רז"ל (סנהדרין קד. שישבו בלשכת הסנהדרין))

[עח] **פעמים** גם בנים רשעים אפשר שיהיה נצמח איזה טובה לאב (מהם), כענין אברהם שיצא ממנו ישמעאל ובני קטורה, שיצא הפסולת על ידיהם. אלא שבוה צריך שיזכה האב שיופקע תורת זרעו מהם, כמו שכתוב באברהם כי ביצחק יקרא לך זרע. וכמו שאמרו בעשרת השבטים (שנטמעו בין הגויים) בסוף פרק קמא דיבמות (דף יז.) לא זזו משם עד שעשאו כגויים גמורים, וידוע דברי הרמב"ן על פסוק שרש פורה ראש ולענה (דברים כט) עיין שם. ועל זה אמר לחזקיה (שלא רצה להוליד בנים כי ראה שיוולד לו בן רשע) בהדי כבשי דרחמנא למה לך (ברכות י.). והרי מנשה מאותם שאין להם חלק לעולם הבא, ומכל מקום היה נאבד ח"ו משיח בן דוד וכל השלשלת הקדושה מן העולם אילו לא נולד. ומצינו ויקוד העם וישתחוו בפרשת בא, ופירש רש"י שמחו על בשורת הבנים. והרי שם הוא בשאלת מה העבודה הזאת לכם, שהוא שאלת בן רשע, כדאיתא בהגדה ואף אתה הקהה את שיניו וכו', ואפילו הכי שמחו על בשורת לידתו. ומיהו במדרש (תנחומא תרומה ט) מפורש להיפך עיין שם³³, דתפלת שלמה המלך ע"ה שאם יבקש בן והוא יהיה רשע לא יתן לו הש"י.

[עט] **ענין הפגם למעלה על ידי עוונות הוא** על דרך מה שאנו אומרים שהחמה לוקה.

(כמ"ש בירושלמי פ"ב דברכות ה"ד), כי אותו עת היה מוכן אם זכו לביאת המשיח ובנין הבית המקדש הנצחי וקיים לעד. וזה היה טעות אנשי ירושלים ונביאי השקר, שהיו חושבים כי אדרבא ייטיב ה' להם שראו שהעת מוכן לכך אם זכו.

[עז] **אפילו אדם גדול ביותר אם יש בו פגם כמשפחתו אין להתדבק בו, כי אם הוא מפני גדלו אין זה מזיק לו יזיק לזרעו. וכמו שאמרו ביבמות (מה.) אפילו ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתא. ומכל מקום דקדק ואמר כיהושע בן נון ולא כמשה רבינו ע"ה. ונהפוסקים הוכיחו מזה דאסור לומר כמשה רבינו ע"ה, ומכל מקום טעם יש בדברן כי משה רבינו ע"ה הוא שורש התורה, ומצד כתר התורה אין לחוש למשפחות, וכתר תורה מונח לכל, ואיתא (הוריות יג.) ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ. ולכך משה רבינו ע"ה קיבל הערב רב, ולכך אילו הוה כמשה רבינו ע"ה, רצונו לומר תלמיד חכם גדול כדור, שזהו כמשה רבינו ע"ה, כמו שאמרו ז"ל (שבת קא:) משה שפיר קאמרת, הוה יהיב. רק כיהושע בן נון רצה לומר צדיק [מזרעא דיוסף] מושל ביראת אלהים. ואמרו ז"ל (יומא כב:) אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, ונאמר בי מלכים ימלוכו, ואדרבא הללו ראויין יותר לכך, וכמו שאמרו (נדרים פא.) הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה. כי מקום התורה דווקא בכלים שבורים [ויסוד תורה שבעל פה — ר' עקיבא והוא ממשפחת גרים. וכן ר' מאיר אמרו ז"ל (עירובין יג:) שלא יכלו חבריו לירד לסוף דעתו (ואף הוא**

33. תנחומא תרומה ט: "...אתה תשמע השמים מכון שבתך ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי. למען ידעון כל עמי הארץ את שמך ליראה אותך כעמך ישראל, ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה אשר בניתי. אבל בישראל, כשהוא מתפלל לפניך בבית הזה, ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו, כי אתה ידעת לבדך את לבב כל בני האדם, אם הוא טובע בנים ואתה יודע שיהיו מכעיסין לפניך אל תתן לו..." ואפשר לתרץ על פי דבריו שרק בתנאי שלא יקראו זרעו צומחת טובה מהם, וכאן מדבר שיהיו נקראין על שמו.

ותשעה קבים נגעים נטלו חזירים (קידושין מט:), כי גם המדבר רק משפה ולחון איזה לשון הרע על ישראל דינו בצרעת, וכל שכן מי שכל מחשבות לבו רק רע דכולו כן. וזה התשעה קבים שהם התשעה מדות שבכל קומה, מראשית המחשבה עד סוף ההתגלות לפעל במעשה. וזה היה נעלם כי היה פושט טלפיים ומראה עצמו בפעל לא כן. ועל כן הם רק תשעה קבים. והקב העשירי הוא ההתגלות, נתפשט בכל העולם כולו, וכל הגוים הנמשכים ממנו שבהם יצא לפעל.

ח.

וישראל במצרים לא היו בעלי לשון הרע כמו שאמרו ז"ל (ויק"ד לב ה). ועל ידי זה זכו לבנות קומת הכנסת ישראל להיות אומה שלימה וגוי אחד בלב אחד. וזהו דורח משעיר למו (דברים לג ב) דיתרון האור מן החושך (קהלת ב יג), ואחר שהחזיר התורה עליהם ולא קבלוה מצד שרשם ברע דרציחה, נתגלה אור קדושת ישראל בזה, וזכו לאור תורה בזריחה בהתגלות גמור, דלוחות ראשונות בפרסום. ולשעה זכו גם לחרות דיצר הרע בתאוה, שעל זה קטרג עמלק במה שחתך מילותיהם ואמר טול מה שבחרת (תנחומא תצא י').

ח^ט, ורצה להרוג יעקב שורש קדושת ישראל, כי הוא נקרא ישראל מומר (קידושין יח.), כי אף שנולד מלידה מבטן בקדושת אב ואם דיצחק ורבקה שהיה כל כונתם בקדושה, ולהוליד נפשות קדושות, אבל עדיין לא נפקע החבל משלושה שיהיה חוט המשולש שלא יוכל לינתק (קהלת ד יב), ועדיין לא נסתלקה זוהמת הנחש לגמרי עד שלושה דורות. ומצד כונתם הקדושה, נשאר עליו שם ישראל מומר, כי ציד בפיו (בראשית כה כח), וידוע מהאריז"ל שהוא מצד נשמת רבי עקיבא ורבי מאיר יסודי תורה שבעל פה. דעל כן רישיה בעטפיה דיצחק (תרגום יונתן ויחי נ יג), שבהשגת המוח שבראשו היה שואל השאלות בדברי תורה שהיה שואל מיצחק. אלא שהיה רק מהשפה ולחון, ולא ממעמקי הלב, כי לבו מלא רע והוא ברשות לבו, לימשך אחר שרירות הלב נגד עצת השכל. ועקר עצמו ממעט שורש קדושה הנעלם שהיה במוחו ובפיו, ונשתמד להיות נעקר וניטל משורש ישראל לגמרי, לא כזרע יעקב החוטאים. ונעשה לראש גוים, שהוא שורש הרע לבריות ושנאת ישראל הנטוע בכל העמים, וללגלג על דברי חכמים בתורה שבעל פה שהוא שורש הכנסת ישראל, דעל כן נמשל לחזיר המתלכלך בצואה (כ"ד סה א), כי כן דין המלגלג (עירובין כא:).

טו. מה ראה אבינו יעקב שנתן נפשו על הבכורה וכו' אמר יהיה רשע זה עומד ומקריב לפיכך נתן נפשו על הבכורה. הה"ד כי לדם אעשך ודם ירדפך, אם לא דם שנאת ודם ירדפך. ועשו הוא שונא את הדם, ר' שמואל בר נחמן אמר זה דם בכורה וקרבות. ר' לוי אמר זה דם של מילה. רבנן אמרי שנאתה דמו של אדם בגופו (פי' הוא שנא דם האדם שהוא בגוף האדם בחיים והוא ממהר לשופכו).

מקל וחומר (מנחש"ט) שהנחש הביא עומאה חמורה לעולם צמח שגרם מיתה לעולם ואינו מטמא, קל וחומר לשרץ. ולכן כתיב דרש דרש משה מכון לחלו של תורה, לרמז שכל התורה כולה נדרשת לכאן ולכאן. חכ מרומם גם בתיבת גחון, קל וחומר לחלי ארתיים של תורה, דמנחש שהוא הולך על גחון כדכתיב [צבראשית ג' י"ד] על גחונך תלך, מחיבת גחון נוכל ללמוד קל וחומר ששרץ אינו מטמא.^א

אלו ואלו דברי אלוקים חיים. ואין בכל התורה הק' דבר אחד לבעלה, ע"ד ועליהו לא יצול [כסוכה כ"א ע"ב], ומה שגראה עתה נגד הסברה מ"מ יהיה אמת במקום אחר וצגלגול אחר, חכ השיג לפי דעתו חכ לפי דעתו, עיין חכ צביאור צס' יערות דבש [ח"צ דרוש ח' ד"ה ארץ צ"א].

[אלו ואלו דברי אלוקים חיים]. והזוכה [לזה] הוא דוקא הלומד תורה לשמה, וכמו שאמרו ח"ל [נדרים ל"ז ע"א] כאשר ליוני כי וגו' מה אני צחנס, דהרופא העושה צצזל ממון לא הוי כרופא אלא כסוחר, וכן צתורה אס עושה צצזל פנייה אינו נקרא תלמיד חכס, ורק אס לומד לשמה הקצ"ה מאיר עיניו חוכה לאמת, ואפילו אס אחרים משיבים אותו, אלו ואלו דברי אלקים חיים, והשי"ת מסייע לו לכות האמת, ורשאי לעשות על פיו כאלו ילא מפי עליון צב).^ב

[מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו וכו']. כי המתחסד צין אדם לחצירו צשלוס וצמישור זוכה לשלוס של תורה שיקצעו הלכה כמותו ולא יחלקו עליו. [וצבה י"ל] מה שאמרו ח"ל [צרכות ד' ע"א עכ"פ שהילים פ"ו א'] שמרה נפשי כי חסיד אני, ודוד מי קרא לנפשי חסיד, ומשני כך אמר דוד כל מלכי מרה ומערצ ישנים על מעתס ואני ידי מלוכלכות צדס שפיר ושליו לעבר אשה לצעלה. והקושיא מפורסמת כי עדיין לא מתורן אמאי קרי לנפשי חסיד, ונחמיי נענש על שאמר זכרה לי אלהי לעוצה [סנהדרין ל"ג ע"ב]. והנה יש להצונק, נהי דוד המלך ע"ה היה ת"ה ולדיק, מ"מ הלא ירושלים היתה מלאה סנהדרין וכסאות למשפט וכהנים מורי הוראות, ואיך נכנסו לחצר המלך פנימה צשפיר ושליו, ולא היה להם לשאל הכוראה משאר חכמי ישראל. אצל י"ל אין הכי נמי, אך כיון שהקרא מעיד על דוד המלך ע"ה וחי עמו שהלכה כמותו צכל מקום [שס], א"כ כל שוס ספק שנסתפקו צעלי הוראה צשפיר ושליו וכדומה, לא ילאו ידי חוצתס עד שהקריצו משפטס

וכו'. ובמודש שוחר טוב הנ"ל איתא על סומכוס 'והי' מטהר את השרץ מן התורה במ"ט פנים וחוזר ומטמאו במ"ט פנים".
 פט) בשמעתין איתא דרבינא קאמר לה. אמנס בירושלמי סנהדרין פ"ד ה"א מובא מימרא זו בשם רבי ינאי.
 צ) תו"מ השלם ויקרא, נ"ט, ד"ה דרש.
 צא) חידושי פסחים ג' ע"ב ד"ה כגדי.
 צב) תו"מ השלם דברים, ע"ח ד"ה אחרי. — ומעין זה איתא בדרשות ח"ב, ת"ט ט"ד ד"ה אחרי.

והורחחס לפני מי שהלכה כמותו שמכוון ההלכה אל האמת, על כן היו ידיו מלוכלכים לטבר נשים לצעליהן.

והנה לצות זה שיקצע הלכה כמותו לאו כל אדם זוכה לכך, כדאח"ל [מגילה ו' ע"ב] יגעתי ומלאתי חאמין וכוני מילי לחדודי אצל לאוקמי גירסא סייעתא הוא משמיה, וברי צ"ש מחדדי עפי ואפילו הכי הלכה כצ"ה הוהיל והיתה ענותנותן ציותר. והנה דוד המלך ע"ה היה עושה משפט ולדקה לכל עמו [שמואל צ', ח' ע"ו]. ומד"ר דברים פרשה ה' אות ג', חכה שיקצעו הלכה כמותו. והנה דוד המלך ע"ה מרוב ענותנותו, כמו שאמרו ח"ל [מ"ק ע"ז ע"ב] שצגדלותו הקטין עלמו לפני מי שגדול ממנו צחכמה, ע"כ שפט צנפשו מה זה שדי מלוכלכות צשפיר ושליו וכי לדידי ולחכמתי צריכים הלא הם גדולים ממני, וע"כ מפני שהסיד אני צין אדם לחצירו זכיתי לזה אצל לא מחכמתי, א"כ לריך אני לסיעתא מהקצ"ה שלא אכשל. והיינו שמרה נפשי ממכשול כי חסיד אני ולא למדן, ע"כ לריך אני לרחמים ודו"ק צ"ג).

מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו וכו' וכו' דברי ר"ש ולא עוד אלא שמקדימים דברי ר"ש לדבריהן. וי"ל שהענין צעצט, דנהי דצ"ש מחדדי, מ"מ כיון שמחמת ענותנותס שמעו תחלה דברי חדוד של צ"ש, וגס חרו דברי צ"ש והתיצצו צדעתס ואח"כ נחלקו עליו, אע"פ שלא היה מחודדים כל כך, מ"מ כיון שעמדו על סוף דעתו של צ"ש והתיצצו צדצירו כיונו הלכה אל האמת עפי. והנה ר"א שמותי מחלמידי שמאי היה [כמש"כ החוס' נדה ז' ע"ב צ"ב ד"ה שמותי], וגס לא היה עניו כדאיתא צמס' תענית [כ"ה ע"ב] ר"א אינו מעציר על מדוחיו, ויפה א"ר יחושע [צ"מ נ"ט ע"ב צ"ב צ"ד] לא צשמים היא, ודרשינן [לקמן כ"ה ע"א] לא תמלא צמציבים עלמס עד לשמים אלא צענותניס צ"ה).

ללמדך שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו. [עיין צחח"ס על התורה שמות עמוד ל"א ד"ה הוא, קל"ו ד"ה שמן, צמדצר עמוד ס"ה ד"ה החק, ולהלן נ"ד ע"א ד"ה וכיון שנחלו].

ת"ר ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש ובי"ה, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו

צג) דרשות ח"ב, שצ"א ט"ד ד"ה וביבמות, והושלם ע"פ התיקונים שבסוף הספר דף חכ"ג ע"ב בהערה. — וע"ע בדרשות ח"א ע"ז ט"א ד"ה ועפ"ז, ט"ב ד"ה ובענין. חידושי שבת ל"א ע"א ד"ה שנים, כ"מ ס"ו סוף ע"א, ע"ג ע"ב ד"ה התם בידו.

צד) כד פליג התם אדרבי אליעזר.
 צה) חידושי חולין מג ע"ב. — וע"ע להלן כ"ט ע"ב ד"ה כל חמרא.